

ΣΤΑΥΡΟΣ ΚΑΤΗΡΤΖΟΓΛΟΥ

ΑΣΤΡΙΝΟΣ ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΑΚΗΣ

# η κιθάρα μου

ιστορία της  
κιθάρας και του  
ρεπερτορίου της



ΔΟΚΙΜΑΣΤΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ



ΣΤΑΥΡΟΣ ΚΑΤΗΡΤΖΟΓΛΟΥ - ΑΣΤΡΙΝΟΣ ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΑΚΗΣ

# Η Κιθάρα μου

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΚΙΘΑΡΑΣ  
ΚΑΙ ΤΟΥ ΡΕΠΕΡΤΟΡΙΟΥ ΤΗΣ

(για όλα τα επίπεδα)

ΔΟΚΙΜΑΣΤΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

Το βιβλίο αυτό αποτελεί δοκιμαστική έκδοση για το Μουσικό Σχολείο Παλλήνης.

Τα πνευματικά του δικαιώματα έχουν κατοχυρωθεί.

Επιτρέπεται ελεύθερα η δημιουργία και διάδοση αντιγράφων, χωρίς περιορισμό και χωρίς άδεια από τους συγγραφείς .

Δεν επιτρέπεται η κατάτμηση και αναπαραγωγή μέρους του συγγράμματος και η προσθήκη ή αφαίρεση τμημάτων του κειμένου και των εικόνων.

Δεν επιτρέπεται η ενσωμάτωσή του σε έργα άλλων συγγραφέων.

Δεν επιτρέπεται η δημοσίευσή του σε εκδόσεις ή διαδικτυακούς τόπους, χωρίς τη ρητή άδεια των συγγραφέων.

Κάθε γνήσιο αντίγραφο φέρει την υπογραφή του συγγραφέα

A handwritten signature in blue ink, consisting of stylized, cursive letters that are difficult to decipher. The signature is written on a white background.

Εικόνα εξωφύλλου: Νίκος Πετροπουλέας

Γραφή κειμένων, καλλιτεχνική επιμέλεια έκδοσης και σχεδιασμός εξωφύλλου: Σταύρος Κατηρτζόγλου

Επιμέλεια - διορθώσεις έκδοσης: Ασρινός Καραγιωργάκης

# Η Κιθάρα μου

## ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΚΙΘΑΡΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΡΕΠΕΡΤΟΡΙΟΥ ΤΗΣ

Το σύγγραμμα αυτό αποτελεί μικρό τμήμα της ολοκληρωμένης μεθόδου διδασκαλίας κλασικής κιθάρας «**Η κιθάρα μου**». Απευθύνεται σε μαθητές και μαθήτριες ηλικίας 11 έως 18 ετών και αποσκοπεί στην πληρέστερη κατανόηση του οργάνου και του ρεπερτορίου του εφόσον χρησιμοποιείται παράλληλα με την τυπική διδασκαλία του.

Η μέθοδος διδασκαλίας «**Η κιθάρα μου**», εκτός της ιστορίας, περιλαμβάνει πρωτότυπες και καθιερωμένες σπουδές, τεχνικές ασκήσεις, έργα ρεπερτορίου, ασκήσεις και συμβουλές *prima vista*, ασκήσεις δημιουργικότητας και συνοδείας, ακουστικές ασκήσεις και σελίδες οργάνωσης του μαθήματος. Αποτελείται από 6 επίπεδα/χροניות διδασκαλίας και αποσκοπεί στην κατάρτιση του μαθητή μέχρι το μέσο επίπεδο.

### Η δομή του συγγράμματος είναι:

1. Μέρη του οργάνου (παρουσίαση του οργάνου)
2. Ιστορία του οργάνου (παρουσίαση της εξέλιξης του οργάνου δια μέσου των αιώνων)
3. Ιστορία: Αναγέννηση και Μπαρόκ (ιστορία του ρεπερτορίου και των συνθετών)
4. Ιστορία: Κλασικισμός Ρομαντισμός (ιστορία του ρεπερτορίου και των συνθετών)
5. Ιστορία: 20ος και 21ος αιώνας (ιστορία του ρεπερτορίου και των συνθετών)
6. Ιστορία: Η κιθάρα στην Ελλάδα (ιστορία του ρεπερτορίου και των συνθετών)

Σε κάθε παράγραφο ο μαθητής προτρέπεται σε ακρόαση του πρωτογενούς υλικού στο διαδίκτυο ή αλλού.

Έγινε συνειδητή προσπάθεια από τους συγγραφείς να παρουσιαστούν τα θέματα με το συνοπτικότερο δυνατό τρόπο ενώ παράλληλα να περιληφθούν όλα τα βασικά στοιχεία της ιστορίας του οργάνου.

Η προσπάθεια αυτή ελπίζουμε να βρει ανταπόκριση και να συμβάλλει στη διδασκαλία της κιθάρας. Γι' αυτό την διαθέτουμε σήμερα **ελεύθερα στο διαδίκτυο** έτσι ώστε να μπορεί να διδαχθεί από τους συναδέλφους δασκάλους.

Μοναδική υποχρέωση, έναντι της ελεύθερης χρήσης, θεωρούμε ότι είναι οι πολύτιμες παρατηρήσεις, διορθώσεις, προσθήκες και επισημάνσεις από τους συναδέλφους που θα μας βοηθήσουν να βελτιώσουμε το σύγγραμμα αυτό.

**Παρακαλούμε θερμά για τις υποδείξεις σας σε [katirtzoglou@hotmail.com](mailto:katirtzoglou@hotmail.com)**

οι συγγραφείς

## Μέρη της κιθάρας

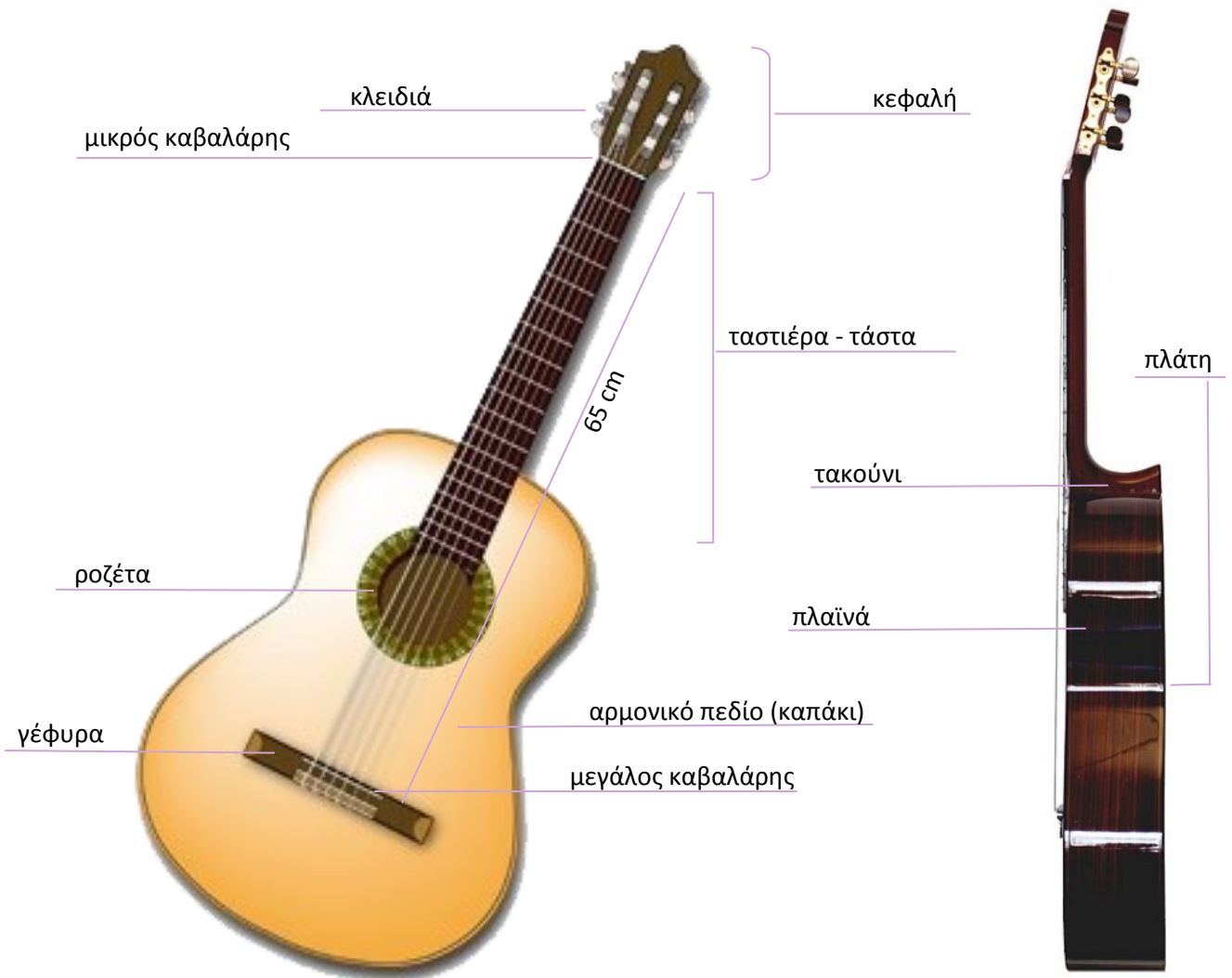
### Τα μέρη της κιθάρας

Η κλασική κιθάρα είναι **έγχωρδο νυκτό** μουσικό όργανο. Σύμφωνα με το σύστημα ταξινόμησης μουσικών οργάνων Hornbostel-Sachs, ανήκει στα **χορδόφωνα**. Το κούρδισμα της είναι συνήθως μι - λα - ρε - σολ - σι - μι, αλλά συναντώνται και άλλα κούρδισματα, όπως με την 6η χορδή κούρδισμένη σε Ρε. Γράφεται στο κλειδί του σολ κάτω οκτάβας, δηλαδή ακούγεται μια οκτάβα χαμηλότερα από τη γραφή της. Η σύγχρονη κιθάρα αποτελείται συνήθως από έξι χορδές, ωστόσο συναντώνται και κιθάρες με επτά, οκτώ ή και δέκα χορδές. Οι πολύχορδες κιθάρες δίνουν μεγαλύτερη έκταση στα μπάσα. Η εξάχορδη κιθάρα έχει έκταση τρεις και μισή οκτάβες.

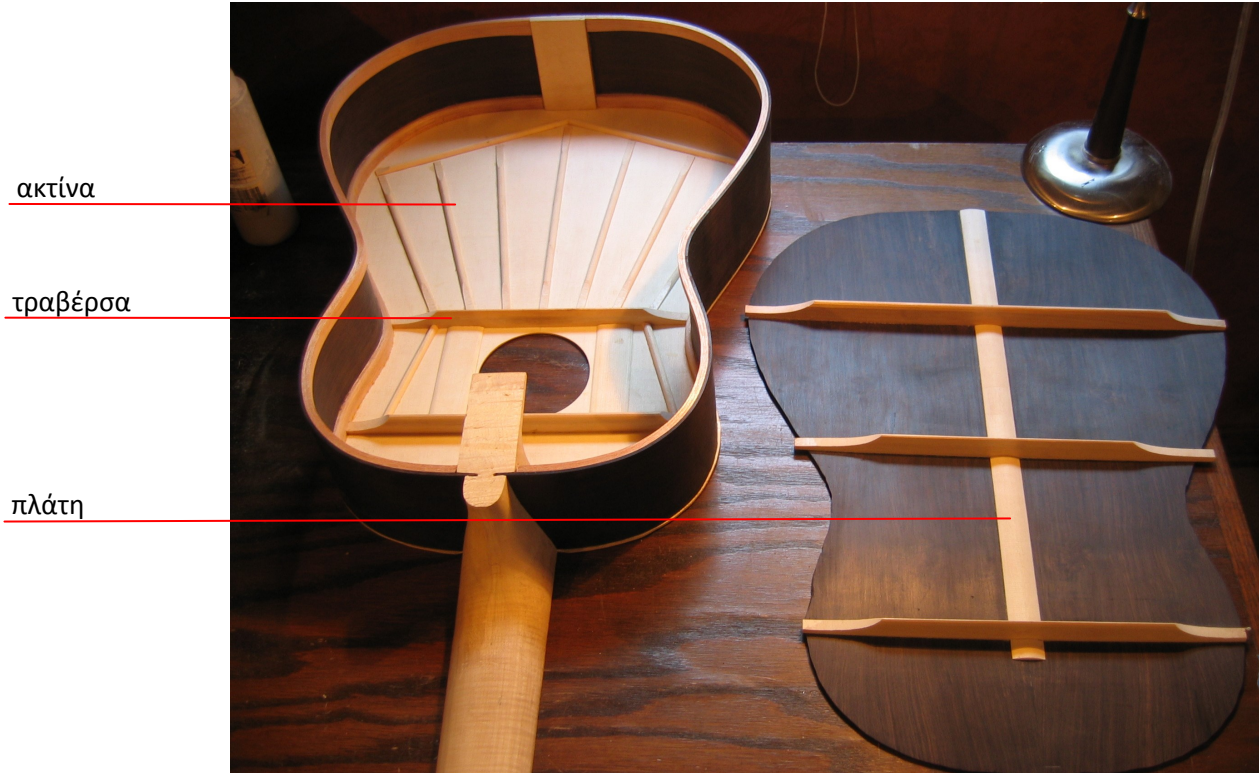


Το ξύλινο σκάφος ή **ηχείο** αποτελείται από τρεις επιφάνειες. Η εμπρός επιφάνεια είναι συνήθως φτιαγμένη από ξύλο ερυθρελάτης ή κέδρου και λέγεται **αρμονικό πεδίο** ή **καπάκι**. Το καπάκι είναι το πιο σημαντικό μέρος της κιθάρας και διαμορφώνει σε μεγάλο ποσοστό την τελική ηχητική απόδοση. Τα καλής ποιότητας καπάκια πάλλονται με τέτοιο τρόπο, ώστε να ενισχύουν τον ήχο, ενώ παράλληλα τον εμπλουτίζουν με πλούσια γκάμα αρμονικών συχνοτήτων, έτσι ώστε να αποδίδονται τα επιθυμητά ηχοχρώματα.

Η **πλάτη** και τα **πλαϊνά** είναι συνήθως από σφενδάμι ή παλίσανδρο. Στη μέση του ηχείου υπάρχει ένα **κυκλικό άνοιγμα** που είναι διακοσμημένο γύρω-γύρω με τη **ροζέτα**. Τα παλιά χρόνια, αλλά και σήμερα, η διακόσμηση της ροζέτας αποτελούσε κατά κάποιο τρόπο την υπογραφή του κατασκευαστή. Οι κατασκευαστές συναγωνίζονταν ποιός θα φτιάξει την πιο περίτεχνη.



ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΤΗΣ ΚΙΘΑΡΑΣ



Στο επάνω μέρος του ηχείου βρίσκεται ο **βραχίονας** που συνδέεται με αυτό με τη βοήθεια του **τακουιού** και καταλήγει στην **κεφαλή** με τα **κλειδιά**, τα οποία ελέγχουν την τάση των χορδών. Οι **χορδές**, αφού δεθούν στη **γέφυρα**, περνάνε από τον **μεγάλο καβαλάρη**, διασχίζουν παράλληλα τον βραχίονα και μέσω του **μικρού καβαλάρη** καταλήγουν στα κλειδιά.

Στο εμπρός μέρος του βραχίονα βρίσκεται η **τασιέρα**. Η τασιέρα κατασκευάζεται από σκληρό ξύλο, συνήθως έβενο, έτσι ώστε να μη φθείρεται εύκολα από το παίξιμο. Στην τασιέρα βρίσκονται τα **τάστα**. Τα τάστα είναι μικρά μεταλλικά ελάσματα που προσαρμόζονται πάνω στην εβένινη πλάκα. Η κιθάρα έχει 19 τάστα και συνεπώς μπορεί να αποδώσει σε κάθε χορδή 19 φθόγγους (μιάμιση οκτάβα).

Οι **χορδές** παλαιότερα ήταν κατασκευασμένες από έντερο. Σήμερα οι τρεις πρώτες κατασκευάζονται από νάilon ή άλλα σύγχρονα υλικά, όπως ανθρακονήματα, ενώ οι τρεις μπάσες κατασκευάζονται από λεπτά νήματα στα οποία έχει περιτυλιχθεί μεταλλικό λεπτό σύρμα. Δεν είναι ίδιες όλες οι χορδές. Εκτός από την ποικιλία των υλικών που διατίθενται, διαχωρίζονται σε μαλακές, μεσαίες και σκληρές. Ο κιθαριστής, ανάλογα με την ιδιοσυγκρασία του και την κιθάρα που διαθέτει, κάνει τις επιλογές του. Το μήκος δονούμενης χορδής (vibrating length) είναι το τμήμα της χορδής που βρίσκεται ανάμεσα στους δύο καβαλάρηδες. Είναι συνήθως 64 ή 65cm. Υπάρχουν μαθητικές κιθάρες με μικρότερα μήκη χορδών κατασκευασμένες για μικρούς μαθητές. Αυτές λέγονται κιθάρες 3/4 ή 1/2 ανάλογα με το μήκος χορδής. Το μικρότερο μήκος χορδής είναι 48cm.

Οι σύγχρονες κλασικές κιθάρες βασίζονται στις κατασκευαστικές αρχές που έθεσε ο Ισπανός Αντόνιο Τόρες (Antonio Torres, 1817-1892) στα μέσα του 19ου αιώνα.

Εσωτερικά η κιθάρα υποστηρίζεται από **τραβέρσες** και **ακτίνες**, τμήματα ξύλου που υποστηρίζουν την όλη κατασκευή έτσι ώστε να αντέχει τις τάσεις των χορδών ενώ, παράλληλα, προάγουν την ακουστική του οργάνου. Η κάθε χορδή ασκεί μεγάλη τάση καθώς είναι κουρδισμένη. Υπολογίζεται ότι η συνολική δύναμη που ασκούν οι χορδές στη γέφυρα και στα κλειδιά είναι ίση με 35-45 kg, ανάλογα με το είδος των χορδών.



**ΑΚΟΥΣΤΕ** - αναζητήστε στο διαδίκτυο: Ιστότοποι κατασκευαστών (luthier) κιθάρας, εικόνες και βίντεο για την κατασκευή κιθάρας. [www.luthier.gr](http://www.luthier.gr), [www.delcamp.net/liens/luthiers.htm](http://www.delcamp.net/liens/luthiers.htm) και άλλα. YouTube Αναζήτηση: luthiers classical guitar

## Η κιθάρα και η ιστορία της

### Ρίζες της κιθάρας

Φαίνεται ότι οι ρίζες της κιθάρας ξεκινούν από τα βάθη της αρχαίας **Μεσοποταμίας** και της **Αιγύπτου** στα μέσα της 2ης χιλιετίας π.χ.



Λύρα της Ουρ, 2500 π.χ.  
Βρετανικό Μουσείο



Τρίχορδο του Har-Moses,  
1500 π.χ. Μουσείο Καΐρου



Αρχαιοελληνική Φόρμινξ  
(ανακατασκευή)



Αρχαιοελληνική Κίθαρις  
(ανακατασκευή)

Το αρχαιότερο έγχορδο που σώζεται μέχρι σήμερα είναι μία Λύρα με διακόσμηση κεφαλής ταύρου που κατασκευάστηκε από τους Σουμέριους στην πόλη Ουρ της Μεσοποταμίας πριν 4500 χρόνια.

Στην αρχαία Αίγυπτο υπήρχαν μουσικά όργανα, με χαρακτηριστικά τα οποία θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως πρόγονοι της κιθάρας, όπως το τρίχορδο του τραγουδιστή Har-Mose που σώθηκε σε αιγυπτιακό τάφο. Αλλά και κατά την περίοδο που ήκμασε ο πολιτισμός των Χετταίων, σώζονται ανάγλυφα με όργανα που μοιάζουν με κιθάρες.

Η αρχαία Ελληνική κιθάρα οργανολογικά μοιάζει με την λύρα, που ήταν ένα είδος άρπας. Η Φόρμινξ, που συνόδευε τα Ομηρικά Έπη, θεωρείται ο πρόγονός της. Η αρχαιοελληνική κιθάρα ήταν το αγαπημένο όργανο του θεού Απόλλωνα. Έμοιαζε περισσότερο με τη λύρα, από την οποία διέφερε κατά το ηχείο. Το ηχείο της λύρας κατασκευάζονταν από όστρακο χελώνας ενώ της κιθάρας ήταν ξύλινο. Η τέχνη του τραγουδιού με συνοδεία κιθάρας ή λύρας εθεωρείτο απαραίτητο στοιχείο της μόρφωσης των αρχαίων Ελλήνων. Οι μουσικοί που έπαιζαν κιθάρα ονομάζονταν κιθαρωδοί, λάμβαναν μέρος σε μουσικούς αγώνες, έπαιζαν στα συμπόσια και στις γιορτές και φορούσαν ειδική μεγαλοπρεπή στολή, την στολή του κιθαρωδού. Τέτοια στολή φοράει και ο θεός Απόλλωνας ως κιθαρωδός στο άγαλμα του γλύπτη Σκόπα.

Η διαδρομή της **λέξης κιθάρα**, φαίνεται να αρχίζει από την αρχαία **Περσία**, όπου υπάρχουν ακόμα εν χρήσει όργανα όπως το dotar (δίχορδο) και το setar (τρίχορδο), καθώς και το

**chartar**, char(τέσσερις) + tar (= χορδή στα Σανσκριτικά) = **τετράχορδο**

απ' όπου πήρε την ονομασία της η κιθάρα.

Η λέξη, στη συνέχεια, περνά από την αρχαία **Ελλάδα** (κιθάρα) στην **Ρώμη** (cithara) και καταλήγει μέσω των **Μαυριτανών** στην **Ισπανία** (guitarra). Στη σημερινή Ευρώπη η αρχαία ρίζα «tar» σε όλες τις ονομασίες είναι παρούσα:



- ◇ **Guitar** (Αγγλία),
- ◇ **Chitarra** (Ιταλία)
- ◇ **Guitare** (Γαλλία)
- ◇ **Guitarra** (Ισπανία)



Κιθάρα Latina  
Κιθάρα Morisca

Πεντάχορδη κιθάρα  
του Μεσαίωνα



**Η κιθάρα στο Μεσαίωνα (5<sup>ος</sup> - 14<sup>ος</sup> αιώνες) και την Αναγέννηση (15<sup>ος</sup> - 16<sup>ος</sup> αιώνες)**

Η **Μαυριτανική κιθάρα** (Guitarra Morisca) μεταφέρθηκε και εισήχθη από τους Μαυριτανούς τον μεσαίωνα κατά την κατάκτηση της Ισπανίας. Ωστόσο, η **Λατινική κιθάρα** (Guitarra Latina) φαίνεται να είναι ο τύπος του οργάνου που αναμφίβολα εξελίχθηκε στη σύγχρονη κιθάρα.

Κατά το **Μεσαίωνα** είχε παρατηρηθεί η συνύπαρξη τρίχορδων, τετράχορδων αλλά και πεντάχορδων μουσικών οργάνων. Το 15ο αιώνα η κιθάρα με τέσσερις διπλές χορδές διακρίθηκε για τη δημοτικότητά της.

Κατά το 16ο αιώνα σταδιακά αντικαταστάθηκε και αυτό το μουσικό όργανο με τη σειρά του, από ένα άλλο που είχε **πέντε διπλές χορδές**. Οι κιθάρες αυτές της Αναγέννησης το 16ο αιώνα περιγράφονται ως **vihuela** (με 6 χορδές) την εποχή του Luis Milan στην Ισπανία, **Rizzio** στη Γαλλία και **chitarra**

**battente** στην Ιταλία. Μερικές από αυτές υπάρχουν ακόμα και σήμερα στα μουσεία και σε συλλογές οργάνων.

Την εποχή του μεσαίωνα εμφανίζεται στην Ευρώπη το συγγενές έγχορδο **λαούτο**, απ' το οποίο η κιθάρα έχει δανειστεί ένα μεγάλο μέρος του **ρεπερτορίου** της.

**Το λαούτο της Αναγέννησης και του Μπαρόκ**

Το λαούτο στην πρώτη του μορφή δεν ήταν τίποτα περισσότερο από ένα κλαδί λυγισμένο σαν τόξο, πάνω στο οποίο τέντωναν πολλές εντέρινες χορδές. Σε αυτή την πρωταρχική μορφή του, το χρησιμοποιούσαν οι μεσοποτάμιοι λαοί για να συνοδεύουν τα τραγούδια, τοποθετώντας μάλιστα συχνά μια νεροκολοκύθα στο κάτω μέρος, για αντηχείο.

Άλλωστε, στα αραβικά al'ud σημαίνει "το ξύλο". Από εκεί μέχρι

Βιχουέλα



Αναγεννησιακό και  
Μπαρόκ Λαούτο

το la-ud (la: άρθρο) και την τελική ονομασία laúd, ο δρόμος είναι μικρός. Το λαούτο και η κιθάρα, παρότι είναι συγγενή όργανα, με παρόμοια κούρδισματα, έχουν διαφορετική καταγωγή τόσο ως όργανα όσο και στην ονομασία.

Το λαούτο φέρνουν πρώτοι στην Ευρώπη οι Μαυριτανοί, κατακτητές της Ισπανίας. Αλλά και οι Σταυροφόροι του 11ου αιώνα, φέρνουν μαζί τους από τους Αγίους Τόπους το **αραβικό λαούτο**, με τις τέσσερις χορδές που παίζονταν με φτερό χήνας.

Ως τα τέλη του 13<sup>ου</sup> αιώνα βρίσκουμε σημαντικές αλλαγές σ' αυτό το όργανο που αποκτά διαδοχικά τέσσερα, πέντε ή έξι ζευγάρια χορδών και συνοδεύει τους Ευρωπαίους **τροβαδούρους** του Μεσαίωνα στις περιπλανήσεις τους.

Το κούρδισμα του γίνεται συνήθως στις νότες Σολ - Ρε - Λα - Φα# - Ντο - Σολ, αν και υπάρχουν πολλοί διαφορετικοί τρόποι, ενώ το **σχήματος αχλαδιού** σώμα του διατηρείται αναλλοίωτο ως τις μέρες μας. Οι συνθέτες για αυτά τα μουσικά όργανα έγραψαν κυρίως σε σημειογραφία ταμπλατούρας.



«Η κιθαρίστρια», Πίνακας του  
Γιοχάνες Βέρμερ (1672)

### Η μπαρόκ κιθάρα

Κατά τα μέσα του 16ου αιώνα εμφανίζεται η πεντάχορδη μπαρόκ κιθάρα που καθιερώνεται τον 17ο αιώνα. Το κούρδισμά της σε μι-σι-σολ-ρε-λα προσεγγίζει το σύγχρονο κούρδισμα και υιοθετείται από τους συνθέτες της εποχής. Η μπαρόκ κιθάρα, παράλληλα με το μπαρόκ λαούτο, αναλαμβάνει συχνά το ρόλο συνοδείας στο μπάσο κοντίνουο (basso continuo) μαζί με ένα βαθύφωνο όργανο, συνήθως βιόλα ντα γκάμπα ή μπαρόκ τσέλο.

### Η κλασική και η σύγχρονη κιθάρα

Συνεχίζοντας την ιστορική διαδρομή μας, βρίσκουμε την **Ιταλία** ως πρωτεύουσα του κιθαριστικού κόσμου κατά τον 18ο αιώνα.

Οι **Ιταλοί** συνθέτες έγραψαν ένα μεγάλο αριθμό σημαντικών έργων. Όπως οι κιθαριστές και οι κατασκευαστές των οργάνων, έτσι και αυτοί ταξίδευαν συχνά. Την εποχή αυτή γράφονται εκατοντάδες μέθοδοι κιθάρας.

Στη **Γαλλία** η κιθάρα έγινε το όργανο της αριστοκρατίας και των ευγενών. Ωστόσο η **Ισπανική Σχολή** της κλασικής κιθάρας και η κατασκευή της Ισπανικής κιθάρας άρχισε να ακμάζει μόλις μετά το τέλος του 18ου αιώνα.



Κλασική κιθάρα  
Frias, Σεβίλλη 1780



Κλασική κιθάρα  
Salomon,  
Παρίσι 1760

Ο σημαντικότερος παράγοντας στην ανάπτυξη της κλασικής κιθάρας ήταν η προσθήκη και καθιέρωση της **έκτης χορδής** στα μέσα του 18ου αιώνα.

Κατά το 19ο αιώνα, οι αλλαγές στις κοινωνικές συνθήκες και η βελτίωση στα μέσα μετακίνησης και μεταφοράς συντέλεσαν στην ανάπτυξη και στη διάδοση του οργάνου και ενθάρρυναν τους κιθαριστές να ταξιδεύουν παγκοσμίως.

Η μουσική της κλασικής κιθάρας άνθισε το **19ο αιώνα στην Ισπανία**.

Το 1850-1892 ο **Antonio de Torres** κατασκεύασε κιθάρες στη μορφή με την οποία την ξέρουμε ως σήμερα. Ο Τόρες άλλαξε τη μορφή της κιθάρας. Τα κλειδιά έδωσαν τη θέση τους σε μικρούς κυλίνδρους που περιστρέφονται μέσω ενός απλού βιδωτού μηχανισμού. Το ηχείο έγινε πιο πλατύ και πιο ρηχό με εξαιρετικά λεπτό καπάκι, για την αύξηση της έντασης. Εσωτερικά, οι εγκάρσιες μπάρες που ενίσχυαν το ηχείο αντικαταστάθηκαν από ακτινωτές που απλώνονται σε σχήμα βεντάλιας κάτω από το στρογγυλό άνοιγμα του ηχείου. Έτσι δημιουργήθηκε η κλασική κιθάρα, με 3 χορδές από έντερο ζώου και 3 μεταξένιες, περιτυλιγμένες με λεπτό σπирάλ σύρμα. Σήμερα χρησιμοποιείται πλαστικό ή νάιλον στη θέση του εντέρου.

Τον 20ο αιώνα η τεχνολογική πρόοδος και η ραγδαία εξέλιξη των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας και πληροφόρησης είναι οι φορείς στους οποίους οφείλεται η δημοσιότητα και η αναγνώριση που έχει λάβει η κλασική κιθάρα.

## ΕΙΔΗ ΚΙΘΑΡΑΣ



12χορδη ακουστική κιθάρα



Χαβανέζικη Γιοκαλίλι (Ukulele)



Νοτιοαμερικάνικη Charango



Ηλεκτρική κιθάρα Gibson



Κιθάρα MIDI



Αντόνιο Τόρες (1817 - 1892)



Κιθάρα Τόρες 1882

Οι Ισπανοί αναδεικνύονται σε μεγάλους μαστόρους της κιθάρας, που άλλωστε παίζει σημαντικότατο ρόλο και στην λαϊκή τους μουσική.

Στα τέλη του 19ου και κατά τον 20ο αιώνα, εμφανίστηκαν και άλλες κιθάρες όπως η **ακουστική κιθάρα** (με μεταλλικές χορδές και στενότερο μπράτσο), η **12χορδη κιθάρα**, η **χαβανέζικη** κιθάρα η **μεξικάνικη χαράνα**, οι νοτιοαμερικάνικες **τσαράνγκο** και **violão** και άλλες.

Ο **Αντρέ Σεγκόβια** έδωσε στην κιθάρα μεγαλύτερο κύρος. Η κιθάρα καταξιώθηκε ως όργανο συναυλιών και μη κιθαριστές συνθέτες όπως ο **Εϊτόρε Βίλα-Λόμπος**, έγραψαν έργα για το όργανο. Μεγάλα σύγχρονα ονόματα στο χώρο της κλασικής κιθάρας θεωρούνται εκτός του Αντρέ Σεγκόβια, από την Αργεντινή ο **Άμπελ Καρλεβάρο** που συστηματοποίησε τη διδασκαλία της κιθάρας, ενώ ο Άγγλος **Τζούλιαν Μπριμ** και ο Αυστραλός **Τζων Ουίλιαμς** αναδείχτηκαν ως κορυφαίοι σολίστ του 20ου αιώνα. Περισσότερα, όμως, για τους συνθέτες και σολίστ θα μάθουμε στα επόμενα επίπεδα.

Η ιστορία της κιθάρας συνεχίζεται με την ευρεία διάδοση του ηλεκτρισμού τη δεκαετία του 1930. Η ιστορία αυτή αρχίζει με τον **Leo Fender** και τον **Orville Gibson** κατασκευαστές - εφευρέτες της **ηλεκτρικής κιθάρας**, που θέλοντας να ενισχύσουν την ένταση της, δημιούργησαν ένα νέο μουσικό όργανο που εξελίσσεται ραγδαία. Πρόσφατα έχει κάνει και την εμφάνισή της και η **κιθάρα Midi**.

## ΕΙΔΗ ΚΙΘΑΡΑΣ



**Χαβανέζικη Κιθάρα** (αριστερά), παίζεται με «δακτυλίδι» που γλιστρά - σύρεται πάνω στις χορδές παράγοντας ήχο *portamento*. Από τη Χαβανέζικη προήλθε η σύγχρονη ηλεκτρική **κιθάρα slide** (δεξιά)



**Ακουστική και ηλεκτρική κιθάρα μπάσο.** Κουρδίζονται μι-λα-ρε-σολ μία οκτάβα χαμηλότερα από την κλασική κιθάρα

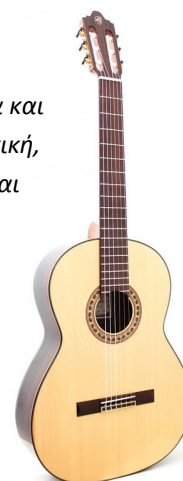


**Guitarrone:** Μεξικάνικη κιθάρα μπάσο



**Πορτογαλική κιθάρα**

**Κιθάρα Φλαμένκα:**  
Είναι ίδια σε κούρδισμα και διαστάσεις με την κλασική, με μικρές διαφορές και διαφορετικά υλικά κατασκευής



# ΟΡΓΑΝΑ ΚΑΙ ΕΠΟΧΕΣ

Κιθάρα Guitra Clavira Guitare Cithara Guitarrum Viola Githar KιΤΑΡΑ 吉他 ギター



## Όργανα και εποχές



Χιτρίνη κιθάρα (αυτή/αυτός 1300 π.χ.)



Κιθάρα Larha Κιθάρα Morisca



Βιγούλια



Ανεγνωριστικό λαούτο



Μιτρακόκ λαούτο



Κλασική κιθάρα Salomon, Παρίσι 1780



Νικολό Αμαδιό (1794 - 1849)



Απολύτα Παρίσι, 1830



Αντόνιο Τόρες (1817 - 1892)

1500 π.χ.



Αυγυπτακό τρήχοβο του Ηαρ-Μοσε

1200 π.χ.



Χιθρί (Ανγλία, 1310)

Ανεγέννηση 15ος-16ος αι.



Ανεγνωριστική τερζόχοπη κιθάρα



Μιτρακόκ κιθάρα



Γεόργη (Κριτσοβέ)



Κλασική κιθάρα Φίλιπ, Ζεβύλλη 1780



Κλασικοποιητική κιθάρα



Κιθάρα κερμασευής Τόππερ 1882

Μιτρακόκ 1600-1750

Κλασική 1750 - 1830

Ποικιλτική 1830 - 1900

## Η κιθάρα στην εποχή της Αναγέννησης και του Μπαρόκ

### Η εποχή, τα έργα και τα όργανα

Το ρεπερτόριο της κλασικής κιθάρας περιλαμβάνει έργα που γράφτηκαν ειδικά για το όργανο. Ωστόσο, εκτός από τα έργα που γράφτηκαν για κιθάρα, το ρεπερτόριο της περιλαμβάνει και έργα γραμμένα για συγγενικά όργανα, καθώς και μεταγραφές από άλλα μη συγγενή. Με την πάροδο του χρόνου τα έργα αυτά ενσωματώθηκαν στο κιθαριστικό ρεπερτόριο και οι σολίστ του οργάνου τα συμπεριλαμβάνουν στα προγράμματα τους.



Αναγεννησιακή κιθάρα

Αναγεννησιακό λαούτο

Βιχουέλα

Μπαρόκ κιθάρα

Μπαρόκ λαούτο

Για την περίοδο που μελετάμε, συγγενή με την κλασική κιθάρα θεωρούνται η **βιχουέλα**, το **αναγεννησιακό** και το **μπαρόκ λαούτο**, η **αναγεννησιακή** και η **μπαρόκ κιθάρα**. Το ρεπερτόριο που έχει δανειστεί η κιθάρα από τα όργανα αυτά ανήκει στην περίοδο που συνηθίζεται να ονομάζουμε **Παλιά Μουσική** (Early Music), η οποία περιλαμβάνει την δυτικοευρωπαϊκή μουσική που γράφτηκε κατά τις περιόδους του Μεσαίωνα (500-1400), της Αναγέννησης (1400-1600) και του Μπαρόκ (1600-1750). Το κιθαριστικό ρεπερτόριο των παραπάνω οργάνων στην παλιά μουσική εντοπίζεται από το 1480 έως το 1750.

Όσον αφορά τα κιθαριστικά έργα που αποτελούν μεταγραφές από άλλα όργανα, αυτά εντοπίζονται σχεδόν σε όλη την ιστορική διαδρομή της δυτικοευρωπαϊκής μουσικής και προέρχονται κυρίως από πληκτροφόρα (τσέμπαλο, πιάνο) και έγχορδα όργανα (βιολί, βιολοντσέλο).



**ΑΚΟΥΣΤΕ** - αναζητήστε στο διαδίκτυο:

YouTube Αναζητήστε βίντεο με λέξεις κλειδιά: Early music / renaissance lute / renaissance guitar / baroque guitar / baroque lute / vihuela

**Αναγέννηση (Renaissance ) 1400 - 1600 μ.χ.**

Κατά την περίοδο της Αναγέννησης και ιδιαίτερα στο δεύτερο μισό της, η μουσική για κιθάρα, λαούτο και βιχουέλα, καθώς και η φωνητική μουσική με τη συνοδεία αυτών, γνωρίζει μεγάλη άνθιση. Οι συνθέτες γράφουν τα έργα τους σε **γραφή ταμπουλατούρας**. Το είδος αυτό μουσικής γραφής επικράτησε στα νυκτά έγχορδα μέχρι και την περίοδο του Μπαρόκ. Αποτελείται από εικονική αναπαράσταση των χορδών του οργάνου με παράλληλη ένδειξη των διαρκειών από πάνω.

Ο **Ottaviano Petrucci** θεωρείται ο πατέρας της μουσικής τυπογραφίας. Εξέδωσε το πρώτο μουσικό βιβλίο "Harmonice Musices Odhecaton", μια συλλογή από τραγούδια που τυπώθηκαν το 1501. Το 1507 ο Petrucci εξέδωσε το 1ο βιβλίο λαούτου του **Francesco Spinacino** "Intabolatura de lauto I".



Γραφή ταμπουλατούρας. Η πρώτη έκδοση για λαούτο του Francesco Spinacino από τον εκδότη Ottaviano Petrucci

**Ισπανία**

Στην Ισπανία, όπου το λαούτο θύμιζε τους Μαυριτανούς κατακτητές, υιοθετήθηκε η βιχουέλα, μια μικρή κιθάρα με ευέλικτο παίξιμο και αρκετά δυνατό ήχο.

Ο **Λουίς Μιλάν** (Luis de Milan, 1500-1561), βιχουελίστας και συνθέτης, ήταν ο πρώτος που εξέδωσε το 1536 συλλογή έργων για βιχουέλα με τίτλο "El Maestro". Συνέθεσε κυρίως χορούς όπως παβάνες, βιλάνθικος, αλλά και φαντασίες και σονέτα με συνοδεία βιχουέλας.

Ο **Λουίς ντε Ναρβάεθ** (Luis de Narvaez, 1500-1565/60) συνέθεσε πολυφωνική φωνητική μουσική και έργα για βιχουέλα μεταξύ των οποίων τις παραλλαγές πάνω στο θέμα "Quardame las Vacas", που είναι από τα πιο γνωστά έργα του κιθαριστικού ρεπερτορίου. Εξέδωσε το 1538 τη συλλογή "Los seys libros del Delphin".

Άλλοι σημαντικοί συνθέτες ήταν οι **Αλόνσο Μουντάρρα** (Alonso de Mudarra, 1510-1580), **Μιγκουέλ ντε Φουενλάνα** (Miguel de Fuenllana, 1500-1579) και **Ενρίκε ντε Βαλντεράμπάνο** (Enriquez de Valderrabano, 1500-1557).



Εικόνα βιχουέλας, από το El Maestro



Ταμπουλατούρα βιχουέλας



**ΑΚΟΥΣΤΕ - αναζητήστε στο διαδίκτυο:**

**Luis de Milan** : Pavanas για κιθάρα ή Vihuela

**Luis de Narvaez**: Quardame las Vacas

## Αγγλία

Στην Αγγλία η βιχουέλα ήταν άγνωστη. Αντίθετα, το λαούτο γνώρισε μεγάλη άνθιση ιδιαίτερα κατά τη βασιλεία της Ελισάβετ (1558–1603). Το ρεπερτόριο της κιθάρας θα ήταν κατά πού φτωχότερο χωρίς τα έργα των:

**Τζων Ντόουλαντ** (John Dowland, 1563 – 1626). Δεξιότηχνης λαουτίστας και συνθέτης, έγραψε εκατοντάδες έργα όπως τραγούδια, μουσική για μικρά σύνολα (consorts) κ.α. από τα οποία δεν λείπει το λαούτο. Στα έργα του για σόλο λαούτο συμπεριλαμβάνονται μερικά από τα αριστουργήματα της Ελισαβετιανής περιόδου.

**Ρόμπερτ Τζόνσον** (Robert Johnson 1580-1634). Λαουτίστας και συνθέτης, γιός του επίσης λαουτίστα **John Johnson**, συνέθεσε κυρίως τραγούδια, μουσική για θέατρο και έργα για σόλο λαούτο. Καθώς έζησε την ίδια εποχή με τον **Ούίλιαμ Σαίξπηρ**, συνεργάστηκε μαζί του και μελοποίησε αρκετούς από τους θεατρικούς στίχους του.

Άλλοι σημαντικοί Άγγλοι λαουτίστες και συνθέτες ήταν οι **Τόμας Κάμπιον** (Thomas Campion, 1567-1620) και **Φίλιπ Ρόσσετερ** (Philip Rosseter, 1567-1623)

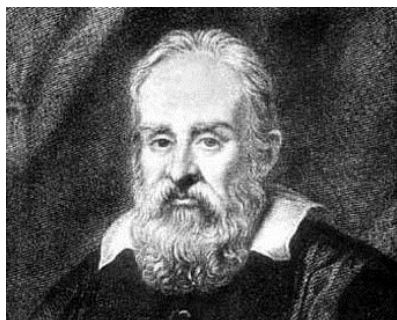


John Dowland

## Ιταλία και Γαλλία

**Φρανσέσκο Σπινασίνο** (Francesco Spincino, 1485-1520) έκδωσε το 1507 τα δύο του βιβλία με ταμπουλατούρες για λαούτο.

Κορυφαίος λαουτίστας και συνθέτης θεωρείται ο **Φρανσέσκο ντα Μιλάνο** ( Francesco da Milano, 1487-1543). Οι πολυφωνικές του συνθέσεις για λαούτο (ricercare) θεωρούνται από τις ομορφότερες της Ιταλικής Αναγέννησης.



Vincenzo Galilei

Ο **Βιτσένζο Γκαλιλεΐ** (Vincenzo Galilei, 1520-1591), πατέρας του γνωστού Φλωρεντίνου αστρονόμου Γαλιλαίου, εκτός των έργων που συνέθεσε για λαούτο, θεωρείται από τους πρωτεργάτες της Ιταλικής όπερας, αφού ήταν από τους πρώτους που συνέθεσε άριες σε ομόφωνο ύφος με συνοδεία λαούτου.

Στην Γαλλία έζησε ο **Πιέρ Αταινιάν** (Pierre Attaingnant, 1494-1551).

Ήταν ο πρώτος που έκδωσε μουσικές συλλογές, δικές του αλλά και άλλων συνθετών, με κινητά τυπογραφικά στοιχεία, δίνοντας έτσι μεγάλη ώθηση στη μουσική τυπογραφία. Σημαντικός συνθέτης ήταν επίσης και ο **Ρομπέρ Μπλάρντ** (Robert Ballard, 1575-1645)

INTABOLATURA DI LIVTO DE DIVERSI, CON LA  
EATAGLIA. ET ALTRE COSE RELLISSIME, DI M. FRANCESCO DA  
MILANO, STAMPAT A NVOVAMENTE PER FRANCESCO  
MARCOLINI DA FORLII, CON GRATIA E PRIVILEGIO.



εικόνα από βιβλίο του Francesco da Milano

**ΑΚΟΥΣΤΕ** - αναζητήστε στο διαδίκτυο:

**John Dowland:** Songs and Ayres, Frog Galliard, King of Denmark και άλλα

**Robert Johnson:** Almains / **Vincenzo Galilei:** Saltarello / **Francesco da Milano:** Ricercare





**Μπαρόκ (Baroque ) 1600 - 1750 μ.χ.**

Η μουσική του μπαρόκ χαρακτηρίζεται από τη μεγαλοπρέπεια και τους λεπτούς στολισμούς στις μελωδικές γραμμές. Τα μικρά σύνολα μεγαλώνουν και σχηματίζουν μπαρόκ ορχήστρες. Ως συνέπεια έχουμε την εμφάνιση μεγαλύτερων λαούτων όπως ήταν το **μπαρόκ λαούτο**, το **τσιταρόνε** και η **θεόρβη**, που ήταν πιο ηχηρά, ιδιαίτερα στην απόδοση της αρμονίας. Σήμερα αυτά τα **ιστορικά όργανα** ανακατασκευάζονται από κατασκευαστές οργάνων με σκοπό την πιστή ηχοχρωματική απόδοση της μουσικής εποχής. Μεγάλοι και γνωστοί σολίστ έχουν αναδειχθεί παγκοσμίως στην ερμηνεία παλιάς μουσικής με **όργανα εποχής**.

Χαρακτηριστικό της εποχής είναι το **αριθμημένο βάσιμο** (basso continuo), όπου επάνω από τη γραμμή του μπάσου οργάνου ένα όργανο αρμονικής συνοδείας ακολουθά τη σύνθεση παίζοντας συγχορδίες. Ιδανικό και ευέλικτο, το μπαρόκ λαούτο και τα συγγενή αρχιλαούτα ανέλαβαν αυτό τον ρόλο, μαζί με το τσέμπαλο και το εκκλησιαστικό όργανο, για πάνω από 150 χρόνια.



Αριθμημένο βάσιμο σε σύνθεση του Marain Marais, οι αριθμοί πάνω από το μπάσο υποδεικνύουν την αρμονία

Παράλληλα κάνει και την εμφάνισή της η **μπαρόκ κιθάρα** που θα εξελιχθεί στην κλασική και στη συνέχεια στην σύγχρονη κιθάρα.

Εκτός από τις μεταγραφές από το λαούτο, το κιθαριστικό ρεπερτόριο πλουτίζεται από ένα πλήθος



Από τις πιο γνωστές μεταγραφές για κιθάρα. Χειρόγραφο από το πρελούδιο της 1ης σουίτας για βιολοντσέλο του J.S. Bach

**σύγχρονων μεταγραφών** από άλλα όργανα όπως είναι το βιολί, το βιολοντσέλο, το τσέμπαλο κ. α. Πολλά από τα έργα αυτά έχουν ενσωματωθεί πλήρως στο κιθαριστικό ρεπερτόριο, όπως είναι οι παρτίτες και σουίτες για βιολί και οι σουίτες για βιολοντσέλο του **J.S Bach**.

Οι συνθέτες του μπαρόκ ανέπτυξαν την πολυφωνία του οργάνου, συνέβαλαν πολύ στην εξέλιξη της τεχνικής του και έφτασαν την δεξιοτεχνία του σε υψηλά επίπεδα. Από το μεγάλο πλήθος των συνθετών του μπαρόκ, θα αναφερθούμε μόνο στους πιο σημαντικούς.

**ΑΚΟΥΣΤΕ - αναζητήστε στο διαδίκτυο:**



**Εκόνες και βίντεο:** Για μπαρόκ λαούτο και θεόρβη με λέξεις κλειδιά theorbe, theorbo, baroque lute

**J.S. Bach:** Αναζητήστε τις πρωτότυπες συνθέσεις και στη συνέχεια τις μεταγραφές για κιθάρα. Συγκρίνετε τις ερμηνείες.

Ενδεικνύμενα έργα για αναζήτηση: Prelude από BWV 1007, Chaconne από BWV 1004 και άλλα.

Ιταλία

**Αντόνιο Βιβάλντι** (Antonio Lucio Vivaldi 1678-1741). Βενετσιάνος βιρτουόζος βιολονίστας και συνθέτης. Έγραψε για όλα σχεδόν τα όργανα της εποχής του. Το κοντσέρτο του σε Ρε μείζονα για λαούτο θεωρείται από τα καλλίτερα του ρεπερτορίου. Τα κοντσέρτα του για μαντολίνο έχουν μεταγραφεί για κιθάρα με επιτυχία.

Οι **Giovanni Zamboni** και **Alessandro Piccinini** (1566-1638) ήταν επίσης σημαντικοί Ιταλοί λαουτίστες και συνθέτες. Ο πρώτος συνέθεσε 11 σονάτες για λαούτο και ο δεύτερος εξέδωσε δύο συλλογές έργων για λαούτο.

Εδώ πρέπει να σημειώσουμε και τις πολλές από τις σονάτες του **Ντομένικο Σκαρλάτι** (Domenico Scarlatti, 1685–1757) για τσέμπαλο που μεταγράφηκαν από σύγχρονους κιθαριστές.



ταμπουλατούρα για λαούτο και αντιστοιχία της στη σύγχρονη γραφή

Γερμανία

Ο **Γιόχαν Σεμπάστιαν Μπαχ** ( J.S. Bach, 1685-1750 ) αναμφίβολα είναι η μεγαλύτερη μορφή του μπαρόκ. Συνέθεσε 4 σουίτες για λαούτο, το Prelude Fugue & Allegro, καθώς και μερικά ακόμη μικρότερα κομμάτια. Από τις δεκάδες μεταγραφές για κιθάρα ξεχωρίζουν οι σουίτες για τσέλο, οι σονάτες και παρτίτες για σόλο βιολί, καθώς και κομμάτια για τσέμπαλο όπως είναι το τετράδιο της Άννας Μαγδαληνής. Σήμερα τα έργα αυτά όχι μόνο παίζονται συχνότατα σε συναυλίες αλλά αποτελούν σημαντικότατο τμήμα της κιθαριστικής εκπαίδευσης.

Ο **Σίλβιους Λέοπολντ Βάις** (Silvius Leopold Weiss, 1667-1750), έζησε την ίδια εποχή με τον Bach, ήταν ο πιο σημαντικός λαουτίστας της εποχής του. Έγραψε σουίτες και σονάτες για λαούτο.



S. L. Weiss, 1667-1750)

Γαλλία - Ισπανία

Στη Γαλλία, ο **Ρομπέρ ντε Βιζέ** (Robert de Visée, 1655–1732), κιθαριστής και λαουτίστας στην αυλή του Λουδοβίκου 14ου, άφησε μια κληρονομιά συλλογών με μπαρόκ σουίτες και άλλα έργα.

Οι **Ντενίς Γκολτιέ** (Denis Gaultier, 1603-1672) και **Σαρλ Μουτόν** (Charles Mouton, 1626- ; ) έγραψαν επίσης χορευτικές σουίτες για λαούτο.

Στην Ισπανία ο **Γκασπάρ Σανζ** (Gaspar Sanz, 1640 - 1710) έγραψε έργα για μπαρόκ κιθάρα. Αργότερα (1954), ο Χοακίν Ροντριγκο έγραψε το κοντσέρτο για κιθάρα και ορχήστρα "Fantasía para un gentil-hombre", βασισμένο σε μουσικά θέματα του G. Sanz.

ΑΚΟΥΣΤΕ - αναζητήστε στο διαδίκτυο:



A. Vivaldi: Lute Concerto in D major, RV 93

J.S. Bach: Σουίτες για λαούτο BWV 995-1000. Μεταγραφές: Σουίτες για τσέλο BWV 1007, 1008, 1010. Έργα για βιολί BWV 1001 - 1006.

S.L. Weiss : Σονάτες για λαούτο, Tombeau Sur La Mort de M. Comte de Logy / Gaspar Sanz: Canarias, Pavana, Española

# ΣΥΝΘΕΤΕΣ ΚΑΙ ΕΠΟΧΕΣ



ΙΣΤΟΡΙΑ 3

## Η κλασική και ρομαντική περίοδος στην κιθάρα

### Από τον Γ.Σ. Μπαχ στους πρώτους κλασικούς

Από τις αρχές του 17ου αιώνα ως το 1750 το μπαρόκ λαούτο και τα συγγενή όργανα, όπως η θεόρβη και τα αρχιλαούτα, για παραπάνω από ένα αιώνα κυριάρχησαν στην οικογένεια των νυκτών εγχόρδων αποτελώντας σήμερα την κύρια πηγή του μπαρόκ ρεπερτορίου για τους σύγχρονους κιθαριστές. Κατά την εποχή του ύστερου Μπαρόκ οι Γιόχαν Σεμπάστιαν Μπαχ (1685 - 1750), Σίλβιους Λέοπολντ Βάις (1686-1750) και άλλοι συνθέτες με τις έργα τους για λαούτο έφτασαν το όργανο σε υψηλότερο επίπεδο από πλευράς ποιότητας σύνθεσης και εξέλιξης της τεχνικής. Μετά το 1750 το λαούτο άρχισε να παρακμάζει και σταδιακά εγκαταλείφθηκε από τους συνθέτες ως σόλο όργανο αλλά και στα διάφορα σύνολα μουσικής δωματίου και ορχήστρες.

Κατά το δεύτερο μισό του 18ου αιώνα μία νέα μουσική αντίληψη άρχισε να επικρατεί στην Ευρώπη η οποία αργότερα οδήγησε στον κλασικισμό των Μότσαρτ, Χάιντν και Μπετόβεν. Πρόκειται για το στιλ **Ροκοκό** ή στιλ **Γκαλάντ** (κομψό). Το μουσικό αυτό ύφος που με το σύνθημα «επιστροφή στη φύση», υιοθέτησε λιγότερο περίπλοκες συνθετικές πρακτικές έδωσε το βάρος στη μελωδία, στη σαφήνεια των μουσικών προτάσεων και την απλότητα.

Η κιθάρα σε αυτή την περίοδο, καθώς θεωρείτο όργανο λαϊκό με εξαίρεση την Ισπανία όπου ήταν διαχρονικά δημοφιλές, δεν έχει να επιδείξει πολύ σημαντικούς συνθέτες, βρίσκεται σε μεταβατική φάση. Μεταξύ των σημαντικότερων συνθετών για κιθάρα αυτής της περιόδου θα πρέπει να αναφέρουμε τους:

**Luigi Boccherini** (1743 - 1805). Ιταλός συνθέτης και τσελίστας, έγραψε κυρίως έργα μουσικής δωματίου και 12 κουϊντέτα για κιθάρα μεταξύ των οποίων το περίφημο Fandango.

**Fernando Ferandière** (1750; - 1816). Ισπανός κιθαρίστας και βιολιστής, έκδωσε 235 έργα για κιθάρα καθώς και μία μέθοδο διδασκαλίας του οργάνου.

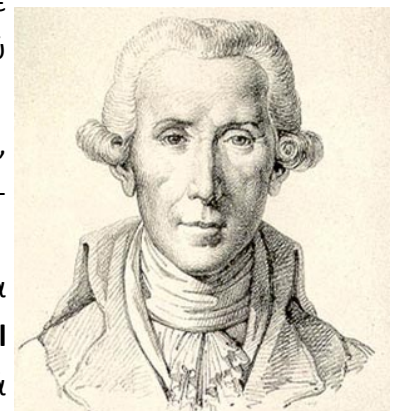
Πολλοί άλλοι, μικρότερης εμβέλειας συνθέτες, έγραψαν έργα για κιθάρα όπως ο **Filippo Gragnani** (Ιταλία, 1768-1820), ο **Leonhard von Call** (Γερμανία, 1768-1815) και άλλοι. Είναι πολύ σημαντικό όμως, ότι κατά την εποχή αυτή έγιναν μεγάλες αλλαγές στο όργανο από πλευράς κατα-



Αρχιλαούτο 17ου αιώνα



Θεόρβη



Luigi Boccherini



**ΑΚΟΥΣΤΕ** - αναζητήστε στο διαδίκτυο:

**Luigi Boccherini:** κουϊντέτο για κιθάρες Fandango, αρ. 4 σε Ρε μείζονα

**Fernando Ferandière:** Contradanza



Κιθάρες (από αριστερά): 1650 Βενετία, 1770 Παρίσι, 1780 Παρίσι, 1813 Κάντιν

σκευής, που θα οδηγήσουν στην έκρηξη δημοτικότητας της κιθάρας κατά τον 19ο αιώνα.

Εξάχορδες κιθάρες με μονές χορδές των αρχών του 19ου αιώνα (1819)

Το δεύτερο μισό του 18ου αιώνα προστίθεται και καθιερώνεται η 6η χορδή ενώ οι διπλές χορδές αντικαθίστανται από τις πιο ευέλικτες μονές. Περί το 1780 με τις νέες τεχνολογίες στην κατασκευή χορδών, κατασκευάζονται μπάσα από μετάξι με μεταλλική περιέλιξη, όπως τα σημερινά, που αντικαθιστούν τις παλιές εντέρινες χορδές. Προστίθενται μεταλλικά τάστα. Καθιερώνεται η ανοικτή τρύπα που περιβάλλεται από τη ροζέτα ενώ το σώμα της κιθάρας μεγαλώνει για να υποδεχθεί τις νέες μπάσες χορδές υψηλότερης τάσης. Τέλος, εγκαταλείπεται η γραφή της ταμπουλατούρας που είχε επικρατήσει πολλούς αιώνες και αντικαθίσταται με τη σύγχρονη γραφή στο κλειδί του σολ. Μέχρι τις αρχές του 19ου αιώνα η νέα εξάχορδη κιθάρα με μονές χορδές έχει πλέον καθιερωθεί.

### Η κιθάρα τον 19ο αιώνα

Η κλασική περίοδος τελειώνει γύρω στο 1820 - 1825, οπότε γίνονται εμφανή τα χαρακτηριστικά του ρομαντισμού που αποτελεί την επόμενη περίοδο στην μουσική ιστορία. Τόσο στην κιθάρα, όσο και γενικότερα σε συνθέτες όπως οι Schubert, Cherubini, Weber κ.α., η κλασική περίοδος προεκτείνεται καθώς πολλοί κιθαριστές συνθέτες γράφουν με το κλασικό πρότυπο μέχρι το 1840-50. Συχνά οι σύγχρονοι μελετητές του οργάνου μιλούν και γράφουν για την «κλασικορομαντική» περίοδο της κιθάρας συμπεριλαμβάνοντας και καθορίζοντας έτσι το κιθαριστικό στυλ που επικράτησε την περίοδο 1800 - 1850. Το στυλ αυτό φέρει έντονα τα χαρακτηριστικά του κλασικισμού ενώ στην ορχηστρική, πιανιστική και τη μουσική δωματίου είχε ήδη επικρατήσει το ρεύμα του ρομαντισμού.

Όμως υπάρχει μια σαφής διάκριση ανάμεσα στη μουσική αυτής της περιόδου και της ύστερης ρομαντικής περιόδου μετά το 1850 που εκπροσωπείται από συνθέτες με καθαρά ρομαντικά χαρακτηριστικά όπως είναι ο Χούλιαν Αρκάς, ο Φρανσίσκο Τάρεγκα και άλλοι. Οι συνθέτες αυτοί οδηγούν και διδάσκουν την σύγχρονη αντίληψη της σύνθεσης για κιθάρα και της τεχνικής του οργάνου που τελικά δίδαξε και καθοδήγησε τους σολίστ και δασκάλους του 20ου αιώνα.



## Η κιθάρα στην Ισπανία και Ιταλία μετά τη Γαλλική επανάσταση

Στην **Ισπανία** δεν έγινε αποδεκτό το λαούτο που επικράτησε στην υπόλοιπη Ευρώπη κατά τις περιόδους της Αναγέννησης και του Μπαρόκ. Κατά την Αναγέννηση, η βιχουέλα (είδος κιθάρας) ήταν το πλέον αγαπητό όργανο και αντικαταστάθηκε με την κιθάρα τον 18ο αιώνα. Παράλληλα στην Ιταλία η κιθάρα άρχισε στις αρχές του 19ου αιώνα να καθιερώνεται ως όργανο των σαλονιών. Ήταν φυσικό, λοιπόν, από την Ισπανία και Ιταλία να αρχίσει η διάδοση και η μεγάλη δημοτικότητα του οργάνου του 19ου αιώνα. Η Αγγλία, παρά την μεγάλη λαουτίστικη παράδοση της Ελισαβετιανής περιόδου (1558-1603) και του Μπαρόκ, τον 19ο αιώνα δεν ανέδειξε σημαντικούς συνθέτες για κιθάρα. Οι Ισπανοί και Ιταλοί βιρτουόζοι κιθαριστές διέδωσαν το όργανο στη Γαλλία, Γερμανία, Αγγλία, Ανατολική Ευρώπη και στη Λατινική Αμερική. Οι Ισπανοί και Ιταλοί δάσκαλοι έγραψαν τις πρώτες σύγχρονες μεθόδους διδασκαλίας, συνέθεσαν σπουδές και κατασκεύασαν ασκήσεις που διδάσκονται μέχρι σήμερα.

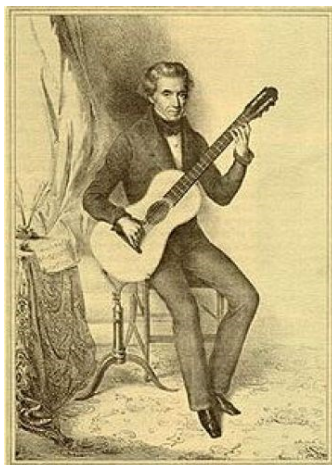
Οι πιο σημαντικοί **Ισπανοί συνθέτες** και δάσκαλοι ήταν:

### **Φερνάντο Σορ (Fernando Sor, 1778 - 1839)**

Έγραψε όπερες, ορχηστρικά έργα, κουαρτέτα εγχόρδων, πιανιστικά κομμάτια και μπαλέτα. Έγινε γνωστός κυρίως με τα έργα του και τις σπουδές για κιθάρα που διδάσκονται μέχρι σήμερα. Γεννήθηκε στη Βαρκελώνη, ταξίδεψε σε Παρίσι, Λονδίνο και Μόσχα. Χαρακτηρίστηκε ως «ο Μπετόβεν της κιθάρας» γιατί η σοβαρότητα και η ευφυής χρήση της αρμονίας που χαρακτηρίζουν τα έργα του είχαν ως αφορμή το μεγάλο συνθέτη που ο Σορ είχε ως πρότυπο.



*Fernando Sor*



*Dionisio Aguado*

### **Διονίσιο Αγουάδο (Dionisio Aguado y García, 1784 – 1849)**

Γεννήθηκε στη Μαδρίτη, επισκέφτηκε το Παρίσι και ήταν φίλος και συνεργάτης με τον Φερνάντο Σορ. Η μέθοδός του “Escuela de Guitarra” εκδόθηκε το 1825. Προέτρεπε τους μαθητές του να παίζουν με νύχια και χρησιμοποιούσε ένα τρίποδο στήριξης της κιθάρας αντί του σημερινού υποπόδιου. Έγραψε πολλές συνθέσεις για σόλο κιθάρα και δημοσίευσε την τελική του άποψη για την τεχνική της κιθάρας στην περίφημη “Nuevo Método de Guitarra”. Στο Παρίσι ο Αγουάδο απέκτησε σταδιακά μεγάλη φήμη και, μαζί με τους Ροσίνι, Παγκανίνι και Μπελίνι, υπήρξε από τους πιο αναγνωρισμένους μουσικούς.

### **Οι Ιταλοί συνθέτες του 19ου αιώνα.**

Στην Ιταλία η κιθάρα γνωρίζει πρωτοφανή δημοτικότητα. Σχεδόν κάθε αριστοκρατικό σπίτι διέθετε μια κιθάρα. Την περίοδο 1800 - 1850 γράφονται εκατοντάδες μέθοδοι διδασκαλίας, ενώ η τέχνη της εξάγεται στη Βιέννη και ιδιαίτερα στο Παρίσι που αναδεικνύεται ως πρωτεύουσα της κιθάρας.



**ΑΚΟΥΣΤΕ** - αναζητήστε στο διαδίκτυο:

**Dionisio Aguado:** Rondo σε ΛΑ Μείζονα, El Fandango Variado op.16.

**Fernando Sor:** Σονάτα op. 15, Introduction and Variations σε ένα θέμα του Mozart Op. 9, Grand Solo op. 14. 20 Σπουδές (επιλογή Α. Segovia)

Οι πιο σημαντικοί **Ιταλοί συνθέτες** και δάσκαλοι ήταν:

**Φρανσέσκο Μολίνο (Francesco Molino, 1768–1847)**

Γεννήθηκε στο Τορίνο και ταξίδευε συχνά στην Ισπανία. Ήταν διευθυντής ορχήστρας. Από το 1820 εγκαταστάθηκε στο Παρίσι όπου διέμεινε το υπόλοιπο της ζωής του. Από τα έργα του για σόλο κιθάρα διακρίνονται οι 3 σονάτες και τα 18 πρελούδια καθώς και η «Τερψιχόρη» που αποτελούνταν από χορευτικές συνθέσεις.

**Φερδινάντο Καρούλι (Ferdinando Carulli, 1770–1841)**

Η μέθοδός του *Méthode complète pour guitare ou lyre*, op. 27 (1810) διδάσκεται ως τις μέρες μας. Γεννήθηκε στη Νάπολη και ήταν χαρισματικός κιθαριστής και συνθέτης. Μετακόμισε κί αυτός στο Παρίσι και έζησε εκεί μέχρι το τέλος της ζωής του. Ανήσυχο πνεύμα, πειραματίστηκε με τον γάλλο κατασκευαστή René Lacôte σε κατασκευή 10χορδης κιθάρας. Έγραψε πάνω από 100 έργα για κιθάρα μεταξύ των οποίων 3 κοντσέρτα για κιθάρα και ορχήστρα.

**Μάουρο Τζιουλιάνι (Mauro Giuliani, 1781–1829)**

Μαζί με τον Φερνάντο Σορ ήταν η πιο σημαντική προσωπικότητα του κιθαριστικού κόσμου του 19ου αιώνα. Κατόρθωσε να ανεβάσει την κιθάρα στο επίπεδο των καθιερωμένων οργάνων ορχήστρας. Το κοντσέρτο του για κιθάρα και έγχορδα op. 30 σε Λα μείζονα έχει ηχογραφηθεί από πολλούς κορυφαίους σύγχρονους σολίστ και αποτελεί την κορωνίδα της κιθαριστικής τέχνης αυτής της εποχής. Εξαιρετικός δεξιότεχνος και συνθέτης γεννήθηκε στην Βισκέγκλια. Μετακόμισε στη Βιέννη το 1806, όπου δημοσίευσε τις συνθέσεις του. Από το 1819 άρχισε ξανά να περιοδεύει σε πόλεις της Ιταλίας. Έγραψε πάνω από 150 έργα για κιθάρα και μουσική δωματίου με κιθάρα καθώς και μεθόδους διδασκαλίας με ασκήσεις που διδάσκονται ακόμα και σήμερα σε όλες τις σχολές παγκοσμίως.



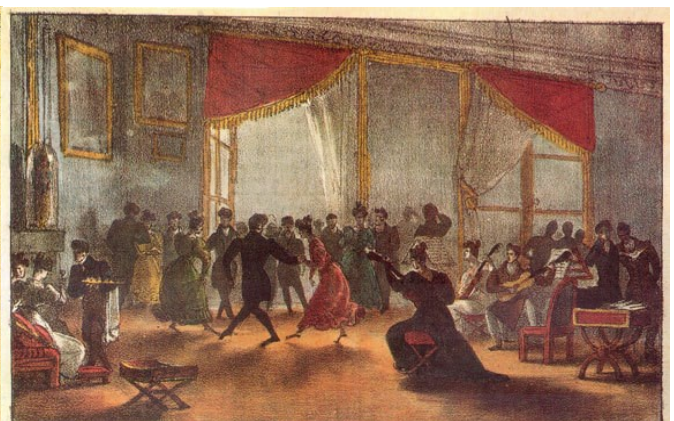
Η κιθάρα του F. Carulli



Mauro Giuliani



*Disputa между Семиструнниками и Шестиструнниками*



*La Contredanse.*

Λιθογραφίες από την συλλογή «Κιθαρομανία» του Charles de Marescot, Παρίσι, Εθνική βιβλιοθήκη.



**ΑΚΟΥΣΤΕ** - αναζητήστε στο διαδίκτυο:

**Ferdinando Carulli:** Κοντσέρτα για κιθάρα σε ΛΑ Μείζονα Op.8a και σε Μι ελάσσονα op. 140,

**Mauro Giuliani:** Κοντσέρτο για κιθάρα σε ΛΑ Μείζονα op. 30, Grand Ouverure op. 61, Variazioni Concertanti op. 130 για 2 κιθάρες

### Νικολό Παγκανίνι (Niccolò Paganini, 1782-1840)



Ο Παγκανίνι και κιθάρα που φέρει την υπογραφή του στο πίσω μέρος της, κατασκευασμένη το 1830 από τον Nicolas Grobert.



Ήταν από τους μεγαλύτερους δεξιότεχνες του βιολιού όλων των εποχών, ίσως δεν είναι τόσο γνωστό ότι έπαιζε και συνέθετε για κιθάρα. Γεννήθηκε στη Γένοβα. Οι συνθέσεις του περιέχουν κυρίως έργα για βιολί και ορχήστρα, έργα μουσικής δωματίου και έργα για σόλο βιολί. Μεταξύ αυτών ξεχωρίζουν τα εικοσιτέσσερα Καπρίτσια, που χαρακτηρίζονται από τις τεχνικές δυσκολίες τους. Οι εξαιρετικές ικανότητες του στο βιολί, η εντυπωσιακή δεξιοτεχνία και τεχνική του έλαβαν μυθικές διαστάσεις. Από τα έργα του για κιθάρα ξεχωρίζουν η Sinfonia Lodovica, op.58 και τα 43 σύντομα κομμάτια καθώς και οι σονάτες του για βιολί και κιθάρα op.3.

### Ματέο Καρκάσι (Matteo Carcassi, 1792–1853)

Γεννήθηκε στη Φλωρεντία και θεωρείται από τους σπουδαιότερους δασκάλους του 19ου αιώνα. Σπούδασε πιάνο και κιθάρα. Το 1810 μετακόμισε στη Γερμανία και στη συνέχεια στο Παρίσι. Ήταν φίλος με τον κιθαριστή και εκδότη Antoine Meissonnier που τον βοήθησε να τυπώσει τις συνθέσεις του. Από τα έργα του ξεχωρίζουν η μέθοδος διδασκαλίας "Methode complete de la guitare" και οι περίφημες 25 Σπουδές για κιθάρα op. 60 που διδάσκονται μέχρι τις ημέρες μας.

Σημαντικός επίσης Ιταλός κιθαριστής ήταν και ο **Luigi Rinaldo Legnani** (1790-1877).



Matteo Carcassi

### Η κλασικορομαντική κιθάρα στην υπόλοιπη Ευρώπη τον 19ο αιώνα

Η Ισπανο-ιταλική "κιθαρομανία" διαδόθηκε σύντομα στην υπόλοιπη Ευρώπη. Μεταξύ των σημαντικότερων κιθαριστών μπορούμε να αναφέρουμε κατά χρονολογική σειρά:

**Simon Molitor** (1766- 1848). Γερμανός κιθαριστής, βιολιστής, συνθέτης, πρωτοπόρος στην ανάπτυξη της ιστορίας της μουσικής ως κλάδου της μουσικολογίας.

**Antonio Diabelli** (1781–1858). Αυστριακός κιθαριστής και εκδότης.

**Jean-Antoine Meissonnier** (1783–1857), Γάλλος κιθαριστής και εκδότης.

**Napoléon Coste** (1805–1883). Ο πιο σημαντικός Γάλλος κιθαριστής, από τους πρώτους που μετέγραψαν μουσική του 17ου αιώνα σε σύγχρονη σημειογραφία για κιθάρα. Ανασκεύασε και επανέκδωσε τη μέθοδο για κιθάρα του F. Sor.

**Johann Kaspar Mertz** (1806-1856) Ούγγρος κιθαριστής που έζησε στη Βιέννη, ακολούθησε τη ρομαντική πιανιστική ρομαντική τάση στις συνθέσεις του. Υπήρξε νικητής του πρώτου διεθνούς διαγωνισμού κιθάρας στις Βρυξέλλες το 1856.

**Giulio Regondi** (1823-1872). Ελβετός κιθαριστής που δραστηριοποιήθηκε στο Παρίσι και στην Αγγλία.

Η κιθάρα στην περιοχή της ανατολικής Ευρώπης δέχθηκε την επιρροή των δυτικών ευρωπαϊκών κέ-



ντρων. Ο Fernando Sor και άλλοι κιθαριστές ταξίδεψαν στη Μόσχα και στην Αγία Πετρούπολη, γεγονός που ώθησε την επιτυχία της ισπανικής κιθάρας στη Ρωσία. Οι Ρώσοι κιθαριστές όπως ο **Simeon Aksenov** (1773-1853) χρησιμοποίησαν την επτάχορδη κιθάρα ενώ άλλοι προτίμησαν την εξάχορδη όπως **Mark Sokolovski** και ο διάσημος κιθαρίστας **Nikolai Petrovich Makarov**.

Εκτός Ευρώπης, η κιθάρα συνέχισε την καθιέρωση της στις λατινοαμερικανικές χώρες και άρχισε σταδιακά να εισάγεται στη Βόρεια Αμερική.

### Η ρομαντική κιθάρα (1850-1910)

Μετά το 1850 η σύνθεση για κιθάρα προσανατολίζεται στα πρότυπα του ύστερου ρομαντισμού που επικρατούν στην Ευρώπη. Ήδη πολλοί από τους συνθέτες που αναφέραμε κινούνται προς το ρομαντικό ύφος. Ηγέτιδα της νέας τεχνοτροπίας είναι και πάλι η Ισπανία όπου η κιθάρα έχει καθιερωθεί τόσο ως λαϊκό όργανο, ιδιαίτερα με το ιδίωμα του φλαμένκο, όσο και στα αριστοκρατικά σαλόνια. Είναι η εποχή που τα ευρωπαϊκά έθνη αποκτούν συνείδηση της ταυτότητάς τους και αρχίζουν να διαγράφονται στη μουσική ευρωπαϊκή σκηνή οι εθνικές σχολές, όπου οι συνθέτες εμπνέονται από λαϊκά θέματα και τοπικά μουσικά ιδιώματα. Την εποχή αυτή ο Ισπανός κατασκευαστής Antonio Torres (1817-1892) κατασκευάζει την πρώτη σύγχρονη κιθάρα.



Julián Arcas

#### Χούλιαν Αρκάς (Julián Arcas, 1832- 1882)

Γεννήθηκε στην Αλμέιρα της Ισπανίας και ήταν δάσκαλος του Φρανθίσκο Τάρεγκα. Έγραψε 52 έργα και 30 μεταγραφές για κιθάρα. Επηρέασε τον κατασκευαστή Αντόνιο Τόρες ιδίως στην κατασκευή του ηχείου της κιθάρας.

#### Φρανθίσκο Τάρεγκα (Francisco de Asís Tárrega y Eixea, 1852-1909)

Είναι αναμφισβήτητα η προσωπικότητα που δεσπόζει κατά το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα.

Κιθαριστής και συνθέτης, γεννήθηκε στη Βιλαρεάλ της Καστίλης. Ο πατέρας του ήταν φλαμενκινίστας.

Ως δάσκαλος καθιέρωσε τη σύγχρονη τεχνική απογιάντο με νύχια και υπήρξε ο καταλύτης της διάδοσης της τεχνικής αυτής στους δασκάλους του 20ου αιώνα όπως οι Emilio Pujol, Miguel Llobet και Daniel Fortea που ήταν μαθητές του.

Τα έργα του, που περιλαμβάνονται σήμερα στο ρεπερτόριο

όλων των σύγχρονων φημισμένων σολίστ, θεωρούνται αριστουργήματα της κιθαριστικής τέχνης.

Άλλοι σημαντικοί συνθέτες της ύστερης ρομαντικής εποχής: **José Ferrer** (Ισπανία, 1835-1916). **Felip Pedrell** (Ισπανία, 1841-1922). **Juan Alais** (Αργεντινή, 1844-1914).



Francisco Tárrega

#### ΑΚΟΥΣΤΕ - αναζητήστε στο διαδίκτυο:

**Niccolò Paganini:** 24 Καπρίτσια ορ. 1 (μεταγραφές για κιθάρα), Σονάτες για βιολί και κιθάρα ορ.3

**Matteo Carcassi :** 25 σπουδές ορ. 60

**Julián Arcas:** Bolero y Solea

**Francisco Tárrega :** Capricho Arabe, Recuerdos de la Alhambra, Lagrima, Adelita, Preludes.

**José Ferrer :** Vals Espanol, Terpsichore Op.45 , Tangos



## Η κιθάρα στον 20ο και 21ο αιώνα

### Από τη Ρομαντική στη σύγχρονη κιθάρα



Κατά την μετάβαση από τη μια εποχή στην επόμενη τα όρια είναι δυσδιάκριτα. Η ρομαντική νοοτροπία μουσικής γραφής εισχωρεί βαθιά μέσα στη σύγχρονη κιθαριστική εποχή κυρίως με τις Εθνικές Σχολές. Ως Εθνικές Σχολές, στην ιστορία της μουσικής, χαρακτηρίζονται τα έργα συνθετών που φέρουν έντονα τοπικά μουσικά ιδιώματα.

Στην κιθάρα τέτοια έργα, όπως της Ισπανικής και Λατινοαμερικάνικης μουσικής παράδοσης, επικράτησαν στις αρχές του 20ου αιώνα. Ακόμη και σήμερα γράφονται έργα που διακρίνονται για τα έντονα παραδοσιακά στοιχεία τους, κυρίως χοροί όπως Milongas, Tangos, Choros, Malagueñas κ.λπ. Έργα των I. Albeniz, A. Barrios αλλά και του δικού μας Δ. Φάμπα, αποτελούν παραδείγματα συνθέσεων με τοπικά ιδιώματα.

Ωστόσο υπήρξαν συνθέτες που μολονότι ενσωμάτωσαν στοιχεία της τοπικής παράδοσης, έγραψαν σε μοντέρνα και πρωτότυπη αντίληψη γραφής. Ως παραδείγματα μπορούμε να αναφέρουμε τους Heitor Villa Lobos, M.C. Tedesco, B. Britten, Leo Brouwer και πολλούς άλλους.

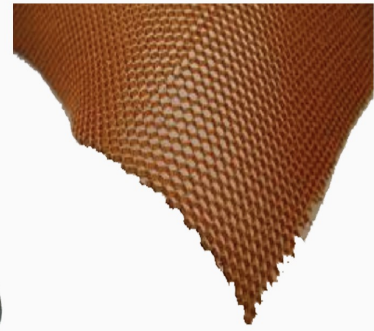
Η σύγχρονη μουσική γραφή για κιθάρα είναι πολυσχιδής. Εκτείνεται σε μια μεγάλη γκάμα από τεχντροπίες, που αποτελούν ένα μωσαϊκό από πρωτοποριακά αλλά και παλαιού στυλ έργα, συνθέσεις με τοπικό αλλά και διεθνή χαρακτήρα, κομμάτια που προσεγγίζουν ιδιώματα όπως της τζαζ και του ροκ, έργα με ισπανικό - λατινοαμερικάνικο χαρακτήρα ή ιδιωμάτων άλλων εθνοτήτων κ.λπ.

Το γεγονός αυτό παρότι δυσκολεύει την κατάταξη των έργων σε κατηγορίες, εν τούτοις δημιουργεί ένα πλούτο μουσικής γραφής που ικανοποιεί κάθε γούστο και αποτελεί πολύτιμη πηγή τόσο για τους κιθαριστές σολίστ όσο και για τους μαθητές του οργάνου.

### Νεότερες εξελίξεις στην κατασκευή του οργάνου, άλλα είδη κιθάρας

Ο Antonio Torres (1817-1892) θεωρείται ο πατέρας της σύγχρονης κιθάρας. Η κιθάρα του 20ου αιώνα που αξιοποίησε τις αρχές του Torres περιλαμβάνει καινοτομίες που έδωσαν ώθηση στη διάδοση και στην ευχέρεια χρήσης της.

- Τα παλιά κλειδιά έδωσαν τη θέση τους σε μικρούς κυλίνδρους που περιστρέφονται μέσω ενός απλού βιδωτού μηχανισμού. Έτσι εξασφαλίστηκε η ακρίβεια και η σταθερότητα του κρουδίσματος.
- Το μπράτσο ανυψώθηκε πάνω από το επίπεδο του ηχείου και εκτείνεται πλέον κατά μήκος του ως το άνοιγμα του αρμονικού πεδίου.
- Το ηχείο έγινε πιο φαρδύ και πιο ρηχό με λεπτότερο καπάκι, για την αύξηση της έντασης.



Antonio Torres

Ακουστική κιθάρα

Κλασική κιθάρα cut

υλικό honey comp

- Εσωτερικά, οι εγκάρσιες μπάρες που ενίσχυαν το ηχείο αντικαταστάθηκαν από ακτινωτές που απλώνονται σε σχήμα βεντάλιας.
- Οι 3 μπάσες χορδές, περιτυλιγμένες με λεπτό σπιδράλ σύρμα από τις αρχές του 19ου αιώνα, βελτιώθηκαν. Οι 3 οξύτερες χορδές, που κατασκευάζονταν από έντερο, αντικαταστάθηκαν το δεύτερο μισό του 20ου αιώνα από νάιλον ή άλλα συνθετικά υλικά.
- Οι μπερντέδες (τάστα από έντερο) αντικαταστάθηκαν με σταθερά στοιχεία από μέταλλο.
- Εμφανίστηκαν νέα όργανα που εντάχθηκαν στην οικογένεια της κιθάρας όπως η **12χορδη κιθάρα**, η **χαβανέζικη κιθάρα**, η **μεξικάνικη χαράνα**, η **νοτιοαμερικάνικη τσαράνγκο**, το **γιουκάλι** (δείτε «Ιστορία του Οργάνου», επίπεδο 2), που επηρέασαν την ερμηνεία και τη σύνθεση για κλασική κιθάρα.
- Η **ηλεκτρική** και **ακουστική** κιθάρα, καθώς και το **ηλεκτρικό μπάσο** απέκτησαν τεράστια δημοτικότητα και επηρέασαν το ρεπερτόριο, την τεχνική και τη σύνθεση για κλασική κιθάρα.

Η έρευνα και αναζήτηση νέων κατασκευαστικών προτύπων συνεχίζεται από τους κατασκευαστές του οργάνου μέχρι τις ημέρες μας. Κιθάρες κατ (cut) στο πρότυπο της ηλεκτρικής κιθάρας με κομμένο το επάνω μέρος του ηχείου, κιθάρες με διπλή πλάτη, κιθάρες με νέα υλικά όπως τα ανθρακονήματα και honey comp, χορδές με νέα υλικά κ.λπ. είναι μερικές μόνο από τις αναζητήσεις των σύγχρονων κατασκευαστών.

### Συνθέτες της σύγχρονης εποχής

Από το πλήθος των συνθετών για κιθάρα θα αναφέρουμε επιγραμματικά τους πιο σημαντικούς.

**Συνθέτες με έντονα ρομαντικά και εθνικά στοιχεία:**

**Ισαάκ Αλμπένιθ** (Isaac Albéniz, Ισπανία, 1860 – 1909). Συνέθεσε πιανιστικά κυρίως έργα σε ισπανικό ύφος. Αν και δεν έχει γράψει έργα για κιθάρα, οι μεταγραφές των πιανιστικών του έργων έχουν καθιερωθεί στο ρεπερτόριο του οργάνου. **Σημαντικά έργα:** Η σουίτα "Imberia" καθώς και τα έργα που μεταγράφηκαν για κιθάρα από τους Tárrega και Llobet: Asturias, Granada, Sevilla, Cadiz, Cordoba, Cataluña.



Isaac Albéniz

**Ενρίκε Γρανάδος** (Enrique Granados, Ισπανία, 1867 – 1916) . Συνέθεσε ορχηστρικά και πιανιστικά κυρίως έργα σε ισπανικό ύφος. Οι μεταγραφές, κυρίως του Σεγκόβια, έχουν καθιερωθεί στο ρεπερτόριο του οργάνου. **Σημαντικά έργα:** Dedicatoria, Danza No. 5, Goyescas (μεταγραφές για κιθάρα)

**Χοακίν Τουρίνα** (Joaquín Turina, Ισπανία, 1882-1949). Έγραψε ορχηστρικά έργα. Τα έργα του για κιθάρα Fandanguillo Op. 36 , Homenaje a Tarrega Op. 69 και Homenaje pour le tombeau de Debussy θεωρούνται από τα πιο δημοφιλή.

**Αγκουστίν Μπάρριος** (Agustín Barrios Mangoré, Παραγουάη, 1885-1944). Δεξιότηχνης κιθαριστής και συνθέτης. Συνέθεσε σε δυτικό στυλ με έντονες ινδιάνικες λατινοαμερικάνικες επιρροές. Συχνά εμφανίζονταν στις συναυλίες του με στολή ινδιάνου για να τιμήσει την καταγωγή του. Τα έργα του La Catedral, Danza Paraguaya no.1 και 2, Una Limosna por el Amor de Dios, Σπουδές, Βαλς, Πρελούδια, θεωρούνται αριστουργήματα του ρεπερτορίου της κιθάρας.

**Μανουέλ Πόνθε** (Manuel María Ponce Cuéllar, Μεξικό, 1882 – 1948). Έγραψε μουσική για κιθάρα σε λόγιο μεξικάνικο στυλ. **Σημαντικά έργα:** Canciones populares mexicanas, 5 Σονάτες για κιθάρα.

**Φεντερίκο Τόρομπα** (Federico Moreno Torroba, Ισπανία, 1891 – 1982). Έγραψε μουσική για κιθάρα σε λόγιο ισπανικό στυλ. Ήταν διευθυντής ορχήστρας και συνθέτης. **Σημαντικά έργα:** Όπερες, έργα για κιθάρα και ορχήστρα, Sonatina (1924) και Suite Castellana για κιθάρα.

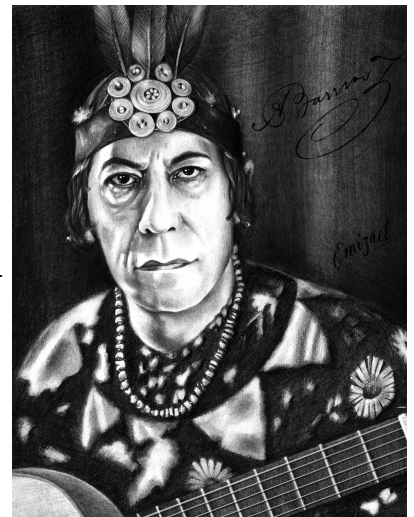
**Χοακίν Ροντρίγκο** (Joaquín Rodrigo, Ισπανία, 1901 – 1999). Βιρτουόζος πιανίστας και συνθέτης. Έγραψε σε λόγιο ισπανικό στυλ έργα, μεταξύ των οποίων το Κονσέρτο του Αράνχουεθ, το οποίο θεωρείται το πλέον δημοφιλές στο κιθαριστικό ρεπερτόριο. **Άλλα σημαντικά έργα:** Fantasía para un gentilhombre και Concierto madrigal για ορχήστρα και κιθάρα, Invocación y danza.

**Αντόνιο Λάουρο** (Antonio Lauro, Βενεζουέλα, 1917 – 1986). Με έντονες βενεζουελάνικες επιρροές, τα έργα του διακρίνονται για την ατμοσφαιρικότητά τους και την δεξιotechνία τους. **Σημαντικά έργα:** Suite Venezolana, Angostura, Βενεζουελάνικα Βαλς.

**Συνθέτες με μοντέρνα συνθετική αντίληψη:**

**Βίλα Λόμπος** (Heitor Villa-Lobos, Βραζιλία, 1887 – 1959). Ίσως ο πιο σημαντικός συνθέτης για κιθάρα κατά τον 20ο αιώνα.

Τα έργα του είναι γραμμένα σε μοντέρνο ιμπρεσιονιστικό στυλ με βραζιλιάνικες πινελιές. **Σημαντικά έργα:** Οι σπουδές, τα πρελούδια, οι χοροί και το κοντσέρτο του για κιθάρα θεωρούνται από τα πιο λαμπρά δείγματα στο



Agustín Barrios Mangoré



Joaquín Rodrigo



Heitor Villa-Lobos

κιθαριστικό ρεπερτόριο.

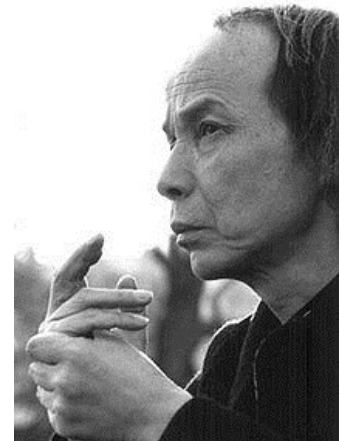
**Καστελνουόβο Τεντέσκο** (*Mario Castelnuovo Tedesco*, Ιταλία, 1895 – 1968). Γνωστός για περισσότερα από 100 έργα του για κιθάρα και για τη μουσική του στον κινηματογράφο. Το ιταλικό ταμπεραμέντο και το σύγχρονο ύφος συνδυάζονται στα έργα του με το πλούσιο συνθετικό διδακτικό του έργο στα *Appunti per chitarra*. **Άλλα σημαντικά έργα:** *Capriccio Diabolico* Op. 85a , *Tarantella*, Op. 87a , *Platero y Yo*, Op. 190 , *Tre Preludi al Circeo*, Op. 194, έργα για κιθάρα και δύο κιθάρες με ορχήστρα.



*Mario Castelnuovo Tedesco*

**Ουίλιαμ Ουόλτον** (*William Walton*, Αγγλία 1902 – 1983). Έγραψε μουσική για ορχήστρα, όπερες και κοντσέρτα. Το μοναδικό έργο του για κιθάρα 5 *Bagatelles*, έχει καθιερωθεί στο κιθαριστικό ρεπερτόριο.

**Μπέντζαμιν Μπρίτεν** (*Edward Benjamin Britten*, Αγγλία, 1913 – 1976). Άγγλος συνθέτης, πιανίστας και διευθυντής ορχήστρας. Έγραψε τις όπερες "Peter Grimes" (1945) και "the War Requiem" (1962) καθώς και το ορχηστρικό "The Young Person's Guide to the Orchestra" (1945). Το έργο του για κιθάρα "Nocturnal" βασισμένο σε ένα θέμα του J. Dowland θεωρείται ένα από τα κιθαριστικά αριστουργήματα του 20ου αιώνα.



*Toru Takemitsu*

**Τόρου Τακεμίτσου** (*Toru Takemitsu*, Ιαπωνία 1930-1996). Ιάπωνας θεωρητικός και συνθέτης. Σημαντικό έργο του για κιθάρα και ορχήστρα "To the Edge of Dream for guitar and orchestra" (1983). Άλλα έργα: *12 Songs for Guitar*, *In the Woods* , *A Boy Named Hiroshima*.

**Χανς Βέρνερ Χένζε** (*Hans Werner Henze*, Γερμανία 1926-2012). Επηρεασμένος από τον Στραβίνσκυ, τον σειραϊσμό και την Τζαζ. Το έργο του *Drei Tentos* είναι το σημαντικότερο για κιθάρα.

**Λίο Μπρόουερ** (*Juan Leovigildo Brouwer Mezquida*, Κούβα, 1939 - ). Από τους πλέον πολύγραφους και σημαντικούς σύγχρονους συνθέτες, με ποικιλία στυλ και διδακτική προσφορά με τις 20 σπουδές του, θεωρείται ο σημαντικότερος εν ζωή (2016) συνθέτης για κιθάρα. Έγραψε ορχηστρική και κινηματογραφική μουσική. **Σημαντικά έργα:**



*Leo Brouwer*

*Elogio de la Danza*, *Canticum*, *La Espiral Eterna*, *El Decamerón Negro*, *Concierto No. 2 de Lieja* και 10 ακόμη κοντσέρτα για σόλο κιθάρα μεταξύ των οποίων το *Concierto No. 6 de Volos* (Αφιερωμένο στην πόλη του Βόλου). Άλλα έργα όπως ντουέτα, τρίο και κουαρτέτα για κιθάρα.

**ΑΚΟΥΣΤΕ - αναζητήστε στο διαδίκτυο:**



**Isaac Albéniz** : Asturias / **Agustín Barrios** : Una Limosna por el Amor de Dios, Catedral / **Joaquín Rodrigo** : Concierto de Aranjuez / **Antonio Lauro** : Valses Venezolanos / **Heitor Villa-Lobos** : Preludes, Etudes / **Mario Castelnuovo Tedesco** : Capriccio Diabolico / **Benjamin Britten**: Noc-

**Κάρλο Ντομενικόνι** (Carlo Domeniconi, Ιταλία 1947 – ...)

Μαθητής της Κάρμεν Μοζάνι, εγγονής του κιθαρίστα και κατασκευαστή οργάνων Λουίτζι Μοζάνι. Σπούδασε σε Ιταλία και Γερμανία και δίδαξε στο πανεπιστήμιο του Βερολίνου για πολλά χρόνια.

Το πιο γνωστό έργο του για κιθάρα είναι το "Κογουνάμπα", που στα τουρκικά σημαίνει βοσκός (πατέρας των προβάτων), το έγραψε το 1985 μετά από ένα ταξίδι του στην Τουρκία. Έχει γράψει πάνω από 150 έργα για κιθάρα.



Carlo Domeniconi

**Νικίτα Κόσκιν** (Nikita Koshkin, Ρωσία, 1956 – ...). Ρώσος συνθέτης επηρεασμένος από τους Στραβίνσκι, Σοστακόβιτς, Προκόβιεφ καθώς και από τη ροκ μουσική. Τα έργα του Usher-Waltz (πάνω σε ποίημα του E.A. Poe), The Prince's Toys, The Porcelain Tower και Andante quasi Passacaglia e Toccata, The Fall of Birds, θεωρούνται από τα αριστουργήματα σύγχρονης γραφής για κιθάρα.



Nikita Koshkin

**Φρανσίς Κλεινζάν** (Francis Kleynjans, Γαλλία, 1951 – ...). Μαθητής του Αλεξάντερ Λαγκόγια και του Αλίριο Ντίαζ. Το έργο του "A l'aube du dernier jour" έλαβε το πρώτο βραβείο στον 22 κιθαριστικό διαγωνισμό στο Παρίσι. Έχει γράψει πάνω από 700 έργα κυρίως για κιθάρα μεταξύ των οποίων 3 κοντσέρτα.



Roland Dyens

**Ρολάντ Ντιένς** (Roland Dyens, Γαλλία, 1955 – ...). Κιθαριστής και συνθέτης γεννημένος στην Τυνησία. Συχνά αυτοσχεδιάζει επί σκηνής ενώ οι διασκευές του θεωρούνται από τις πλέον επιτυχημένες αλλά και δύσκολες. Επηρεασμένος από τη λαϊκή μουσική και τη τζαζ τα έργα του Tango en Skaï (1985) και Libra Sonatine (1986) είναι από τα πιο γνωστά.



Francis Kleynjans

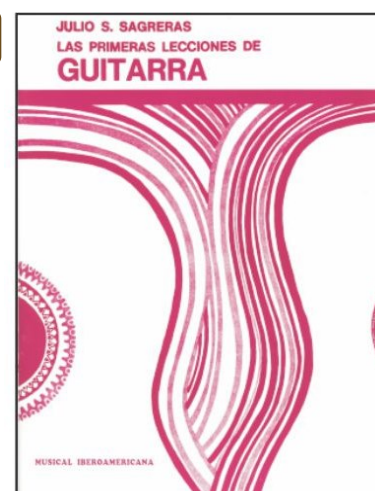
#### Οι 4 μεγάλοι δάσκαλοι της κιθάρας του 20ου αιώνα

**Χούλιο Σαγκρέρας** (Julio Salvador Sagreras, Αργεντινή, 1879 – 1942 )

Οι γονείς και δάσκαλοί του ήταν και οι δύο κιθαριστές. Σε ηλικία 12 ετών μαθήτευσε στο πιάνο και σύνθεση. Το 1899 έγινε καθηγητής στην Ακαδημία Καλών Τεχνών του Μπουένος Άιρες. Έκδωσε 7 βιβλία για τη διδασκαλία της κιθάρας που διδάσκονται μέχρι σήμερα, τα περίφημα «Lecciones de Guitarra». Άλλα σημαντικά έργα του είναι τα Maria Luisa, El Zorzal, Violetas (Waltz) και το βιρτουόζο El Colibri.

**Εμίλιο Πουχόλ** (Emilio Pujol, Ισπανία, 1886 – 1980 )

Σπούδασε με τον Francisco Tárrega από το 1902 σε ηλικία 16 ετών.



**ΑΚΟΥΣΤΕ - αναζητήστε στο διαδίκτυο:** Carlo Domeniconi : Koyunbaba / Nikita Koshkin : Usher-Waltz / Francis Kleynjans: A l'aube du dernier jour / Roland Dyens : Tango en Skaï

Ταξίδεψε στην Νότια Αμερική το 1918. Ενδιαφέρθηκε για την παλιά Ισπανική μουσική για βιχουέλα και έκδωσε συλλογές των Alonso Mudarra (1949), Enrique Valderrábano (1963) και Miguel Fuenllana (1554). Δίδαξε στο Κονσερβατόριο της Λισαβόνας από το 1946 ως το 1969. Έγραψε επίσης ποιήματα, δεκάδες έργα για κιθάρα καθώς και την βιογραφία του δασκάλου του Francisco



Tárrega. Κορυφαίο έργο του είναι τα 4 τεύχη με τίτλο "Escuela Razonada de la Guitarra"

που αποτελούν την παρακαταθήκη του συστήματος της διδασκαλίας του Tárrega. Οι σπουδές και ασκήσεις του διδάσκονται παγκοσμίως μέχρι σήμερα.

**Άμπελ Καρλεβάρο** (Abel Carlevaro, Ουρουγουάη, 1916 – 2001 )

Πρωτοπόρος της μοντέρνας τεχνικής της κιθάρας ο Ουρουγουανός κιθαριστής και συνθέτης είναι γνωστός ως δάσκαλος κυρίως για τη σειρά των τεσσάρων εκδόσεων του "Cuadernos" πάνω την τεχνική της κιθάρας. Έχει εκδώσει επίσης μελέτες τεχνικής πάνω στα έργα του Villa Lobos και του Fernando Sor. Το έργο του 20 microestudios για κιθάρα θεωρείται διδακτέο παγκοσμίως, ενώ στα σεμινάρια του έχουν γαλουχηθεί πολλές γενιές κιθαριστών.



**Αντρέ Σεγκόβια** (Andrés Segovia Torres ,

Ισπανία, 1893 – 1987 ) Ο Αντρές Σεγόβια ήταν Ισπανός βιρτουόζος στην κλασική κιθάρα. Θεωρείται ως ένας από τους σπουδαιότερους κιθαριστές όλων των εποχών. Πολλοί σημερινοί κιθαριστές υπήρξαν μαθητές του ή μαθητές των μαθητών του. Μεταξύ άλλων ήταν δάσκαλος των ελλήνων κιθαριστών Δ. Φάμπα και Γ. Μηλιαρέση που οριοθέτησαν με τη διδασκαλία τους τη σύγχρονη κιθαριστική εποχή στην Ελλάδα. Περιόδευσε με τις συναυλίες του σε όλο τον κόσμο και παρακίνησε αξιόλογους συνθέτες της εποχής του όπως οι Φ. Τόρρομπα, Χ. Τουρίνα, Α. Τάνσμαν, Μ. Καστελνιούβο Τεντέσκο, Μ. Πόνσε, Χ. Βίλλα-Λόμπος, Χ. Ροδρίγο κ.ά. να γράψουν έργα για κιθάρα που περιέλαβε στο ρεπερτόριο και τις ηχογραφήσεις του. Με το έργο του κατόρθωσε να επιβάλει την κιθάρα ως όργανο συναυλιών ισότιμο με τα άλλα καθιερωμένα όργανα, ενώ μέχρι τότε εθεωρείτο λαϊκό όργανο συνοδείας.



## Η κιθάρα στη σύγχρονη Ελλάδα

### Η κιθάρα και η προϊστορία της στον Ελλαδικό χώρο

Παρότι η αρχαιοελληνική κίθαρις ανήκε στην ευρύτερη οικογένεια της λύρας, αποτελούσε το κύριο όργανο των κιθαρωδών που με τον ήχο της διαμόρφωσε την αισθητική των αρχαίων Ελλήνων.

Κατά τους Βυζαντινούς χρόνους,



Έλληνας ναυτικός με λαούτο, που ήταν λογότυπο του κιθαριστικού περιοδικού "TAR"



Βυζαντινή Θαμπούρα

έγχορδα νυκτά όργανα συναντώνται σε λαϊκές διασκεδάσεις με σκοπό τον χορό, το τραγούδι και το θέαμα.

Συγγενή με την κιθάρα όργανα (δες επίπεδο 2) με αρχαία καταγωγή, όπως η πανδούρα ή θαμπούρα, ήταν πολύ αγαπητά και διαμόρφωσαν τη δημοτική λαϊκή παράδοση.

Στην νεότερη Ελλάδα η σύγχρονη κιθάρα εισήχθη από τη δύση. Σημαντικό ρόλο έπαιξαν οι Βενετοκρατούμενες περιοχές όπως τα Επτάνησα, αλλά και ο ελληνισμός της διασποράς που άνθιζε στις μεγάλες ευρωπαϊκές πόλεις, τη Σμύρνη, την Αλεξάνδρεια κ.λπ.



Αγγείο του 470-460 π.Χ. Μούσα που χορδίζει κιθάρα

### Οι πρωτοπόροι έλληνες κιθαριστές και δάσκαλοι



Σπυρίδων Ξύνδας

Στο βιβλίο του Θεόδωρου Συναδινού «Ιστορία της νεοελληνικής μουσικής», υπάρχουν αρκετές αναφορές για κιθαριστικές εκτελέσεις μετά τη σύσταση του ελληνικού κράτους. Αναφέρεται μάλιστα ότι στις 19 Μαρτίου 1888, στο διάλειμμα μιας όπερας, ο συνθέτης και κιθαριστής Σπυρίδων Ξύνδας, έπαιξε ένα έργο για σόλο κιθάρα.

Ο Κερκυραίος **Σπυρίδων Ξύνδας** (1812 -1896), ήταν Έλληνας συνθέτης και ερμηνευτής κιθάρας. Ως ένας από τους δημιουργούς της Επτανησιακής Σχολής, υπήρξε μαθητής και αργότερα συνεργάτης του Νικόλαου Μάντζαρου (1795 - 1872), συνθέτη του Εθνικού Ύμνου.

Σπουδαίο ρόλο έπαιξαν, κατά το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα, οι μαντολινάτες που ήταν επηρεασμένες από την Ιταλική μουσική παράδοση.

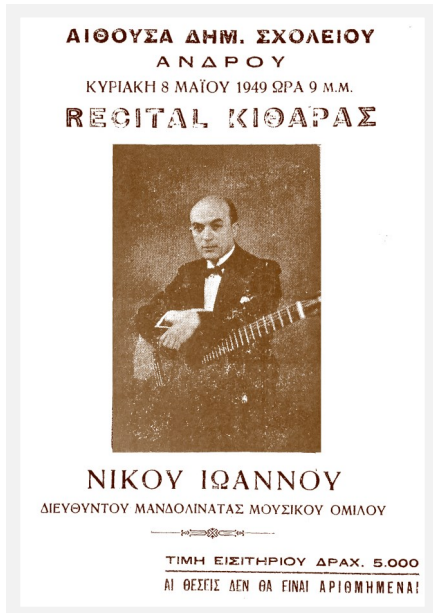
Ιδιαίτερα αισθητός ήταν ο ρόλος που έπαιξε η «Αθηναϊκή Μανδολινάτα», που ιδρύθηκε το 1900 από τους αδελφούς Νικόλαο και Κωνσταντίνο Λάβδα και εξελίχθηκε σε Ωδείο.

Ο **Κωνσταντίνος Λάβδας** δίδαξε κιθάρα και ήταν δάσκαλος του κιθαριστών Χαράλαμπου Εκμεκτσόγλου και Νίκου Ιωάννου. Εξέδωσε βιβλίο μεθόδου κιθάρας, που αποτελεί πιθανώς την πρώτη ελληνι-



κή μέθοδο διδασκαλίας του οργάνου.

Ο **Νίκος Πατρώνας** (1894 - 1974), ήταν επίσης από τους πρώτους που ήρθαν σε επαφή με το κλασικό ρεπερτόριο της κιθάρας. Αν και δεν χρησιμοποιούσε νύχια, έπαιζε κλασικά έργα όπως του F. Tárrega και διασκευές κλασικών πιανιστικών έργων που συνηθίζονταν πολύ εκείνη την εποχή. Ήταν δάσκαλος του κιθαριστή Γεράσιμου Μηλιαρέση.



Από συναυλία του Ν. Ιωάννου

Ο **Νίκος Ιωάννου** (1894 - 1980), ασχολήθηκε επίσης με το κλασικό ρεπερτόριο. Ήταν δάσκαλος του Δημήτρη Φάμπα. Αλληλογραφούσε με τον Emilio Pujol, γνώριζε την τεχνική απογιάντο αλλά δεν χρησιμοποιούσε νύχια. Μεταξύ των άλλων

στις συναυλίες του έπαιζε έργα των Bach, Sor, Tárrega καθώς και του I. Albeniz, από τις γνωστές διασκευές του Andrés Segovia που είχε γίνει γνωστός πλέον στο ευρωπαϊκό κοινό.

Δεν θα πρέπει ωστόσο να παραλείψουμε την κιθαριστική σχολή της Αλεξάνδρειας. Για τον κιθαριστή **Στέλιο Σιδερίδη**, δεν γνωρίζουμε πολλά. Στις αρχές του 20ου αιώνα υπήρξε δάσκαλος δύο διάσημων ελληνικής καταγωγής κιθαριστών, του Αλέξανδρου Λαγογιάννη Χατζηιωάννου (Alexandre Lagoya) και του Μιχάλη Αυλωνίτη (Miguel Abloniz), καθώς και του συνθέτη και κιθαριστή Γιώργου Χρυσόχερη.

**Alexandre Lagoya** (1929 – 1999). Μαθητής του Σ. Σιδερίδη, παντρεύτηκε τη γαλλίδα κιθαρίστρια Ida Presti (1924 – 1967), με την οποία συνέστησαν διάσημο κιθαριστικό ντουέτο. Μετά τον πρόωρο θάνατο της Presti, ο Alexander δεν έπαιξε για πολλά χρόνια κιθάρα. Δίδαξε και παρακίνησε συνθέτες να γράψουν για κιθάρα.



Alexandre Lagoya και Ida Presti

**Miguel Abloniz** (1917 - 2001). Ο Μιχάλης Αυλωνίτης έδινε συναυλίες στο ραδιόφωνο του Καΐρου ενώ ήταν ακόμα έφηβος. Υιοθέτησε το όνομα «Miguel Abloniz» καθώς τα ισπανόχρωα ονόματα συνηθίζονταν εκείνη την εποχή για όσους ήθελαν να κάνουν καριέρα κιθαριστή. Έγραψε πάνω από 350 έργα βασισμένα κυρίως στην παράδοση του φλαμέγκο.

Οι πρωτοπόροι έλληνες και ελληνικής καταγωγής κιθαριστές, άνοιξαν στις αρχές του 20ου αιώνα το δρόμο για την μεγάλη ανάπτυξη της κιθάρας που συντελέστηκε μετά τον 2ο παγκόσμιο πόλεμο. Κατά το 2ο μισό του 20ου αιώνα η ελληνική κιθαριστική σχολή διαδόθηκε και ήκμασε εντός και εκτός των ελληνικών συνόρων.



**ΑΚΟΥΣΤΕ** - αναζητήστε στο διαδίκτυο: **Ida Presti and Alexandre Lagoya** plays Manuel de Falla (βίντεο)



Μέθοδος Κιθάρας του Κ. Λάβδα

**Οι τρεις «πατριάρχες» της κλασικής κιθάρας στον ελληνικό χώρο**

Οι πρωτοπόροι της κιθάρας κατά το πρώτο μισό του 20ου αιώνα δημιούργησαν τις προϋποθέσεις ανάπτυξης του οργάνου στην Ελλάδα. Εντούτοις οι περισσότεροι δεν ασκούσαν το επάγγελμα του μουσικού. Ήταν ερασιτέχνες - εραστές της τέχνης.

Η επόμενη γενιά κιθαριστών, η γενιά των μαθητών τους, διαμόρφωσε και όρισε το μέλλον της κιθάρας στον τόπο μας. Με την καλλιτεχνική αξία και την έρευνά τους, με τις διασυνδέσεις τους και τη μαθητεία τους στο εξωτερικό, κατόρθωσαν κατά το 2ο μισό του 20ου αιώνα να δημιουργήσουν μια από τις πιο αξιόλογες κιθαριστικές σχολές παγκοσμίως.



**Χαράλαμπος Εκμεκτσόγλου (Ναζλί Μικράς Ασίας, 1913 - Αθήνα, 1990)**

Στη Σμύρνη, σε παιδική ηλικία, πήρε μαθήματα πιάνου από τον Δήμο Μιλανάκη. Το 1922 εγκαταστάθηκε στην Αθήνα ως πρόσφυγας. Μαθήτευσε στην Αθηναϊκή Μαντολινάτα, διδάχθηκε κιθάρα από τον Κ. Λάβδα και φοίτησε στα θεωρητικά με τον Ι. Μαργαζιώτη.

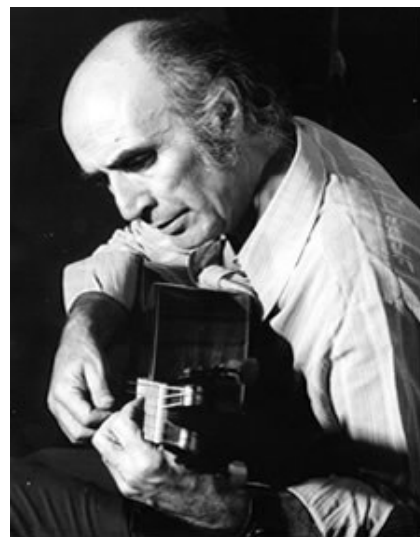
Το 1945 ανέλαβε τη διδασκαλία της κιθάρας στο Ελληνικό Ωδείο όπου δίδαξε για 40 χρόνια. Κατά τις χρονιές 1956-1958 υπήρξε μαθητής των Αντρέ Σεγκόβια και Εμίλιο Πουχόλ.

Ήταν ο πρώτος που δίδαξε συστηματικά κιθάρα στην Ελλάδα βασισμένη στις μεθόδους των Aguado, Tarraga και Pujol, ενώ μέχρι το 1945 η κιθάρα διδασκόταν μόνο στις μαντολινάτες και αντιμετωπιζόταν κυρίως ως όργανο συνοδείας. Ερμήνευσε έργα στην Ελλάδα και στο εξωτερικό και συνέγραψε σύγχρονη μέθοδο διδασκαλίας στο πρότυπο του Tarraga. Είναι συγγραφέας του βιβλίου "Η ιστορία της κιθάρας στην Ελλάδα και οι εξελίξεις αυτής από των αρχαίων χρόνων μέχρι σήμερα", όπου αναφέρονται σημαντικές ιστορικές αναφορές για την κιθάρα από τις απαρχές της ως σήμερα, διεθνώς αλλά και στην Ελλάδα. Ήταν δάσκαλος του διεθνούς έλληνα σολίστ Κώστα Κοτσιώλη.

**Γεράσιμος Μηλιαρέσης (Βραΐλα Ρουμανίας, 1918 - Αλικάντε, 2005)**

Μαθητής του Νίκου Πατρώνα και στη συνέχεια του Αντρέ Σεγκόβια (Σιένα 1950). Κιθαριστής με εξαιρετικό ήθος, θεωρείται ο πρώτος που μελέτησε και δίδαξε την κλασική κιθάρα με σύγχρονες προδιαγραφές. Ήταν ο πρώτος έλληνας κιθαριστής που ερμήνευσε κοντσέρτο για κιθάρα και ορχήστρα (1960, κοντσέρτο του Μ. Castelnuovo Tedesco). Δημοσίευσε πολλές μεταγραφές και διασκευές για κιθάρα τόσο των κλασικών συνθετών όσο και των Θεοδωράκη και Χατζιδάκι.

Δίδαξε μέχρι το τέλος της ζωής του και δημιούργησε νέα γενιά κιθαριστών. Ηχογράφησε και έγραψε μουσική για τον κινηματογράφο, συνέθεσε μουσική για κιθάρα, έγραψε άρθρα και προώθησε την κιθαριστική τέχνη στα μέσα της εποχής του.



**Δημήτρης Φάμπας ( Μηλίνα Μαγνησίας, 22 Δεκεμβρίου 1921 - Αθήνα, 3 Μαΐου 1996)**

Σολίστ, συνθέτης και δάσκαλος, είναι ίσως ο σημαντικότερος διαμορφωτής της σύγχρονης ελληνικής κιθαριστικής τέχνης.

Μαθήτευσε με τον Νίκο Ιωάννου και αργότερα με τον Αντρέ Σεγκόβια και τον Εμίλιο Πουχόλ (1955-56), με συμμαθητές τους John Williams και Alirio Diaz (1958).



Δίδαξε σε μια μεγάλη σε αριθμό και αξία νεότερη γενιά ταλαντούχων κιθαριστών. Λίζα Ζώη, Ευάγγελος Ασημακόπουλος, Ευάγγελος Μπουντούνης, Νότης Μαυρουδής, Γιάννης Μανωλιδάκης, Ειρήνη Κώνστα, Κώστας Γρηγορέας, Σπύρος Διαμαντής, Γιώργος Κερτσόπουλος, Κυριάκος Τζωρτζινάκης, Εύα Φάμπα, Μάρκος Τσέτσος, Ευάγγελος Φάμπας, Γιώργος Μαυροειδής, Γιώργος Μυλωνάκος, Άκης Τριανταφύλλου, Κώστας Τσερεγκώφ, Νίκος Παναγιωτίδης, Ελένη Ασπρούδη, Νίκος Χαμηλοθώρης, Σπύρος Μιχαήλ, Βασίλης Μαστοράκης,

Γιάννης Μανιατόπουλος, Ελευθερία Κοτζιά, Δημήτρης Κασφίκης, και άλλοι έλληνες κιθαριστές ήταν μαθητές του.

Οι συνθέσεις του όπως η Σούστα και η Καραγκούνα για σόλο κιθάρα, είναι πλέον καταξιωμένες στο διεθνές ρεπερτόριο. Τα έργα και οι διασκευές του για κιθάρα που εξέδωσε παίζονται σήμερα στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Ηχογράφησε εκατοντάδες έργα τόσο στο κλασικό ρεπερτόριο όσο και για τον κινηματογράφο και το ραδιόφωνο.

**Η νεότερη γενιά κιθαριστών**

Πολλοί από τους μαθητές των τριών δασκάλων που αναφέραμε διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο διεθνώς.

**Το ντουέτο Λίζα Ζώη και Ευάγγελος Ασημακόπουλος**

Γεννήθηκαν το 1940. Σπούδασαν κιθάρα με τον Δ. Φάμπα και αργότερα με τους Presti – Lagoga, ενώ συνέστησαν το ντουέτο ‘Evangelos & Liza’ που από το 1967 έκανε διεθνή καριέρα. Διοργανώνουν από το 1991 το ετήσιο Φεστιβάλ Κιθάρας Πάτρας, ένα θεσμό με μαθήματα, διαλέξεις, συναυλίες και διαγωνισμούς που λειτουργεί μέχρι σήμερα (2016) και συγκεντρώνει πλήθος σπουδαστών.

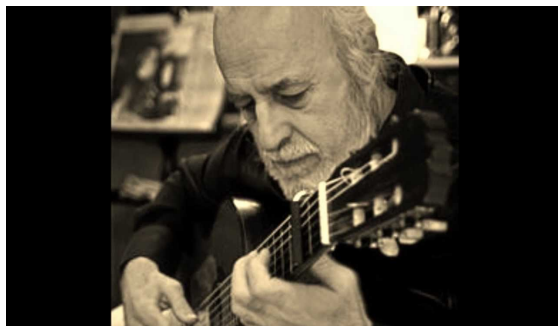
Πολλοί έλληνες και ξένοι συνθέτες έχουν αφιερώσει έργα τους στο ντουέτο. Δημιούργησαν πλούσια δισκογραφία, ως ντουέτο και σόλο, και εξαιρετική σχολή μαθητείας του οργάνου, ενώ σημαντικές είναι οι διδακτικές εκδόσεις τους.



### **Νότης Μαυρουδής (1945)**

Κιθαριστής και τραγουδοποιός. Σπούδασε με τον Δημήτρη Φάμπα και τον Jose Tomas. Εκτός από την κιθαριστική δισκογραφία του έχει ηχογραφήσει πάνω από 50 δίσκους με τραγούδια καθώς ήταν ένας από τους σημαντικότερους τραγουδοποιούς του «νέου κύματος» κατά τις δεκαετίες 60-70.

Δίδαξε στην Ιταλία και στο Εθνικό Ωδείο, οι μαθητές του έχουν καταξιώσει το έργο του. Δημιουργός του πρώτου κιθαριστικού περιοδικού για κιθάρα "TaR", έχει συμβάλει πολύ στην πολιτιστική εξέλιξη της σύγχρονης Ελλάδας.



### **Κώστας Κοτσιώλης (1957)**

Διεθνούς φήμης κιθαριστής, μαθητής του Χαράλαμπου Εκμεκτσόγλου. Έχει συνεργαστεί με καλλιτέχνες όπως οι John Williams, John Mc Laughlin, Μαρία Φαραντούρη, Milva, Jose Antonio Rodriguez, Patrice Fontanarosa και άλλους.

Συνθέτες όπως οι Leo Brouwer, Ernesto Cordero και Sergio Assad έχουν αφιερώσει συνθέσεις τους.

Από το 1978 ιδρυτής και καλλιτεχνικός διευθυντής του «Διεθνούς Φεστιβάλ Κλασικής Κιθάρας Βόλου» έχει γαλουχήσει γενιές κιθαριστών.

Θεωρείται ένας από τους καλύτερους ερμηνευτές των έργων του Leo Brouwer που έχει αφιερώσει σε αυτόν έργα μεταξύ των οποίων το "Κοντσέρτο του Βόλου". Με πλούσια δισκογραφία και διδασκαλία, οι μαθητές του καταξιώνουν και συνεχίζουν το έργο του.



**Βαγγέλης Μπουντούνης.** Αθηναίος κιθαριστής, δάσκαλος και συνθέτης. Ήταν μαθητής του Δ. Φάμπα, ενώ μαθήτευσε και με τους Jose Tomas, Alexander Lagoya και Alirio Diaz. Έχει εμφανιστεί σε συναυλίες στην Ελλάδα, στις περισσότερες Ευρωπαϊκές χώρες, στον Καναδά και τις Η.Π.Α. Με τη σύζυγο του Μάρω Ραζή δημιούργησαν ντουέτο κιθάρας. Εξέδωσε διδακτικά κιθαριστικά βιβλία και δίδαξε τη νεότερη γενιά κιθαριστών.

**Κώστας Γρηγορέας (1957).** Κιθαριστής, δάσκαλος και συνθέτης μαθητής του Φάμπα, σπούδασε στην Αγγλία με τους Gordon Crosskey, John Williams και Γιώργο Χατζηνίκο. Έχει πλούσια δισκογραφία και ηχογραφήσεις για το ραδιόφωνο και την τηλεόραση καθώς και συναυλίες στις περισσότερες Ευρωπαϊκές χώρες, την Αμερική, την Αφρική και την Άπω Ανατολή. Σημαντική ήταν η συνεργασία του με τον Μάνο Χατζιδάκι. Οι συνθέσεις του έχουν εκδοθεί και παίζονται στην Ελλάδα και διεθνώς. Δίδαξε τη νεότερη γενιά κιθαριστών.

**Κυριάκος Τζωρτζινάκης (1950 - 1989).** Κιθαριστής και συνθέτης, μαθητής του Φάμπα. Ήταν από τους πρώτους που ασχολήθηκε σοβαρά με τη σύγχρονη σύνθεση για κιθάρα. Απεβίωσε πολύ νωρίς από την επάρατη νόσο.



**ΑΚΟΥΣΤΕ - αναζητήστε στο διαδίκτυο:** Με λέξεις κλειδιά τα ονόματα των ελλήνων κιθαριστών που αναφέρονται.

**Οι νεότεροι Έλληνες κιθαριστές (τέλος 20ου - αρχές 21ου αιώνα)**

Η γενιά των κιθαριστών που μαθήτευσαν με τους Φάμπα, Εκμεκτσόγλου και Μηλιαρέση, δίδαξε μια νέα γενιά κιθαριστών αντάξια της.

Η **Αντιγόνη Γκόνη** - σολίστ με καριέρα στο εξωτερικό, ο **Γιώργος Κερτσόπουλος** - σολίστ, δάσκαλος και κατασκευαστής οργάνων, ο **Ιάκωβος Κολανιάν** - σολίστ και δάσκαλος με πλούσια δισκογραφία, η **Έλενα Παπανδρέου** - σολίστ και καθηγήτρια στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Μακεδονίας, έκαναν διεθνή καριέρα και δισκογραφία και συνετέλεσαν στην διάδοση της κιθάρας στην Ελλάδα.

Οι **Χρήστος Τζιφάκης** και **Ιωάννης Αναστασάκης** διαπρέπουν στο χώρο της κιθάρας φλαμέγκο.

Ως λαουτίστες αναγεννησιακού και μπαρόκ λαούτου οι **Δημήτρης Ιωάννου**, **Δημήτρης Νίκας**, **Νίκος Παναγιωτίδης**, **Έφη Μηνακούλη**, **Σταύρος Κατηρτζόγλου**, **Βασίλης Τιγγιρίδης** και άλλοι υπηρέτησαν το χώρο της παλιάς μουσικής σόλο ή μετέχοντας σε σύνολα.

Η νεότερη γενιά κιθαριστών συνεχίστηκε με τους:

**Γιάννης Ηλιόπουλος:** Δάσκαλος και σολίστ, διδακτικές εκδόσεις.

**Γιάννης Γιακουμάκης:** Ροδίτης δάσκαλος και σολίστ.

**Στέργιος Ζυγούρας:** Σημαντικός δάσκαλος και σολίστ.

**Βασίλης Καναράς:** Σημαντικός δάσκαλος, δισκογραφία.

**Λεωνίδας Κανάρης:** Κιθαριστής, συνθέτης και δάσκαλος, διδακτικές εκδόσεις.

**Βασίλης Μαστοράκης** και **Στέλιος Γκόλγκαρης:** Δάσκαλοι και σολίστ με δισκογραφία ως ντουέτο και σόλο.

**Θάνος Μήτσαλας:** Σολίστ και καθηγητής στο Κρατικό Ωδείο Θεσσαλονίκης.

**Γιάννης Πετρίδης** και **Αλεξάνδρα Χριστοδήμου:** Δάσκαλοι και σημαντικό κιθαριστικό ντουέτο, δισκογραφία.

**Ελένη Σκάρκου:** Συνθέτρια και κιθαρίστα.

**Μάρκος Τσέτσος:** Κιθαριστής και καθηγητής στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών.

**Εύα Φάμπα:** Κόρη του Δ. Φάμπα και σολίστ με πλούσια δισκογραφία, σημαντική η συμβολή της στη διάδοση του έργου του πατέρα της.

**Γιώργος Φουντούλης:** Βολιώτης δάσκαλος και σολίστ, διδακτικές εκδόσεις.

**Αλέξης Φρουδαράκης:** Ηρακλειώτης δάσκαλος και σολίστ, διδακτικές εκδόσεις.

**Έλληνες κιθαριστές στον 21ο αιώνα:**

Οι νέοι Έλληνες σολίστ που δραστηριοποιούνται τα τελευταία χρόνια είναι πολλοί. Αναφέρουμε μερικούς από αυτούς που δραστηριοποιούνται διεθνώς και έχουν σημαντική δισκογραφία ενώ παράλληλα διδάσκουν την τέχνη της κιθάρας στους μαθητές του 21ου αιώνα.

**Γιάννης Ανδρόνογλου**, **Κορίνα Βουγιούκα**, **Σμαρώ Γρηγοριάδου**, **Βασίλης Δίγκος**, **Μιχάλης Κονταξάκης**, **Δημήτρης Κοτρωνάκης**, **Φώτης Κουτσοθόδωρος**, **Αλέξης Μουζουράκης**, **Γιώργος Μουλουδάκης**, **Γιώργος Μπεχλιβάνογλου**, **Μιχαηλάγγελος Τουμανίδης**, **Αντώνης Χατζηνικολάου** και άλλοι σημαντικοί κιθαριστές σολίστ.

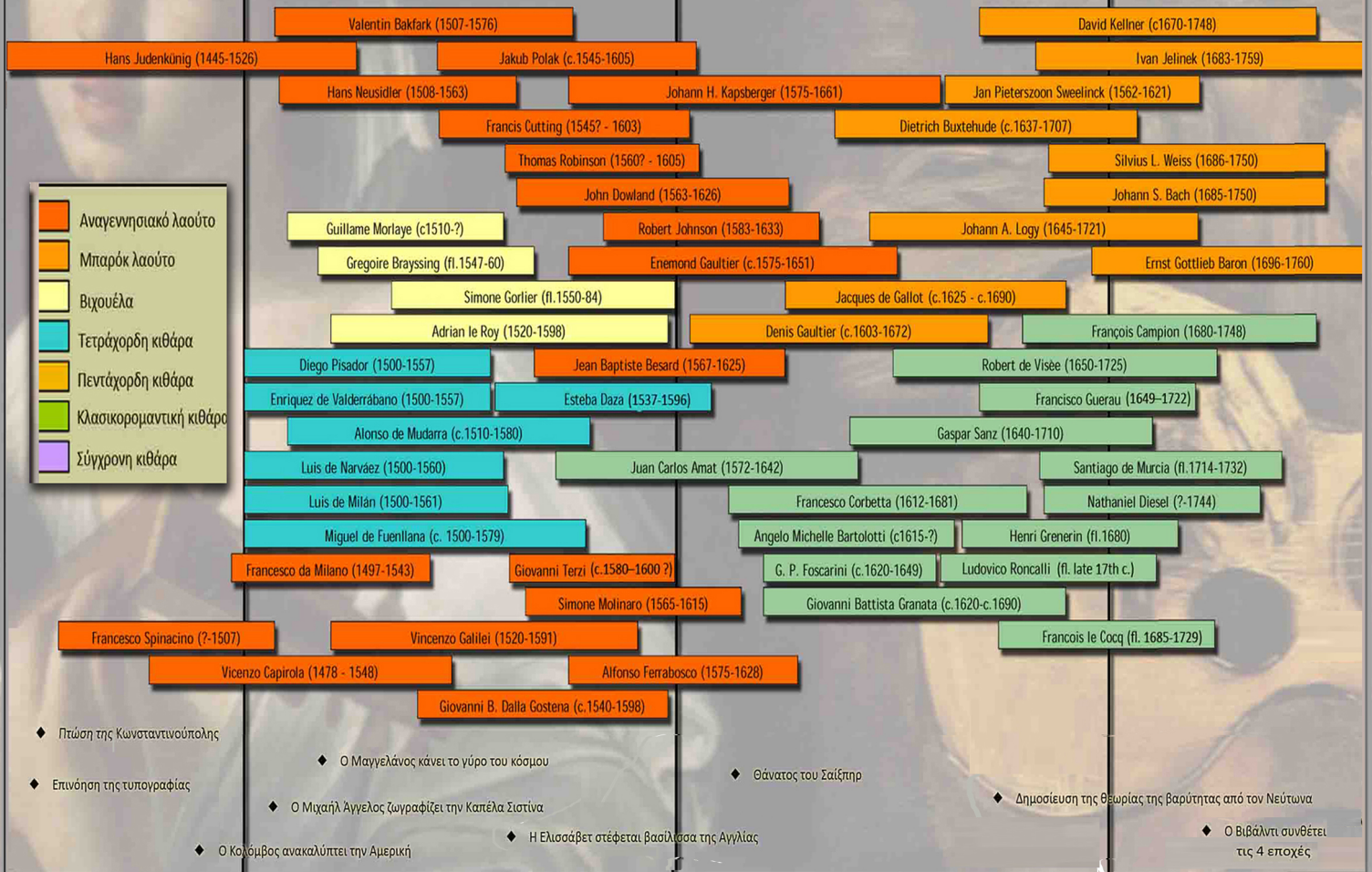
# Συνθέτες βιγούελας, λαούτου και κιθάρας

1500

1600

1700

- Αναγεννησιακό λαούτο
- Μπαράκι λαούτο
- Βιγούελα
- Τετράχορδη κιθάρα
- Πεντάχορδη κιθάρα
- Κλασικορομαντική κιθάρα
- Σύγχρονη κιθάρα

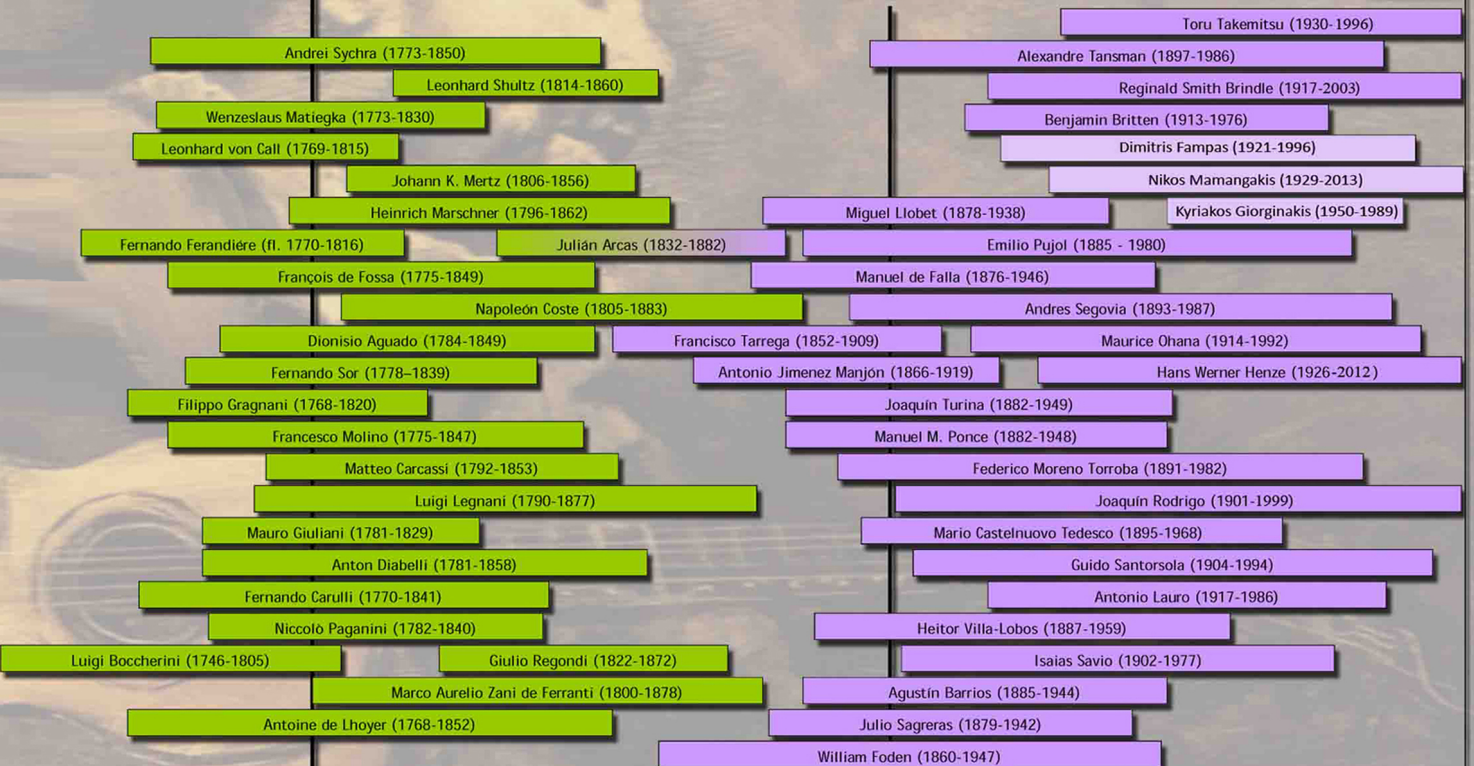


- ◆ Πτώση της Κωνσταντινούπολης
- ◆ Ο Μαγγελάνος κάνει το γύρο του κόσμου
- ◆ Ο Μιχαήλ Άγγελος ζωγραφίζει την Καπέλα Σιστίνα
- ◆ Ο Κολόμβος ανακαλύπτει την Αμερική
- ◆ Η Ελισάβετ στέφεται βασίλισσα της Αγγλίας
- ◆ Θάνατος του Σαίξπηρ
- ◆ Δημοσίευση της θεωρίας της βαρύτητας από τον Νεύτωνα
- ◆ Ο Βιβάλντι συνθέτει τις 4 εποχές

1800

1900

2000



- ◆ Γέννηση του Μπετόβεν
- ◆ Θάνατος του J. S. Bach
- ◆ Γαλλική επανάσταση
- ◆ Ελληνική επανάσταση
- ◆ Δημοσίευση της θεωρίας του Δαρβίνου
- ◆ 1ος παγκόσμιος πόλεμος
- ◆ Ατομική βόμβα στη Χιρόσιμα
- ◆ Ο Νηλ Άμστρονγκ περπατάει στη Σελήνη





Πειραματικό  
**ΜΟΥΣΙΚ@**  
Γυμνάσιο-Λύκειο  
**ΠΑΛΛΗΝΗΣ**